



Interjú Marcellus (Mészáros) Mihálllyal



A képviselő naplója



A NYUPEK Debrecenben

Százhalom

XI. ÉVF. 113. SZÁM

2024. SZEPTEMBER

ÓVÁROSI KÖZÖSSÉGI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT



Szeptember 15: Árvíz Százhalombattán

Fotó: Szabó Gábor

A TARTALOMBÓL: Szerelmese vagyok a római kornak – interjú Marcellus (Mészáros) Mihálllyal • Árvízi napló – Szabó Gábor beszámolója • NYUPEK: A maradandóság városában • Németh István: Egy lokálpatrióta emlékei (folyt.) • Krizsán László: Százhalom évszázados krónikája – II. fejezet • Volt egyszer egy Százhalom – A Nedelkovics család • Más szemmel – Kolumbusz Kristóf elérte Amerikát

Októberi

PROGRAMAJÁNLÓ

BARÁTSÁG KULTURÁLIS KÖZPONT



TÖK - JÓ - CSALÁDI NAP

Időpont: 2024. október 20. vasárnap, 15:00

Helyszín: Barátság Kulturális Központ

Töltsünk el együtt egy kellemes délutánt, ahol sült tök illata tölti meg levegőt! A gyerekeket színházi előadás várja a színházteremben, előtte pedig kora délutántól „tökjó” kézműves foglalkozásokon vehetnek részt az érdeklődők, ahol őszi termésekből készíthetnek dekorációt.



CSIPKERÓZSIKA

Időpont: 2024. október 20. vasárnap, 15:00

Helyszín: Barátság Kulturális Központ színházterem
a Magyar Nemzeti Táncgyűttes előadása
~mesedarab~

Zs. Vincze Zsuzsa és Zsuráfszky Zoltán első közös mesedarabja nem csupán forradalmasította a gyermekeknek szóló néptánc előadásokat, hanem a szó minden értelmében magyarosított egy világszerte ismert Grimm mesét.



VÁROSI MEGEMLÉKEZÉS

AZ 1956-OS FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC
EMLÉKNAPJA
ALKALMÁBÓL

Időpont: 2024. október 23. szerda, 10:00

Helyszín: Barátság Kulturális Központ

10.00 KOSZORÚZÁS A KOPJAFÁNÁL

közreműködik: Nagy Péter János színművész

11:00 VÁROSI ÜNNEPSÉG

a Barátság Kulturális Központ színháztermében

közreműködik: Nagy Péter János színművész

„PRO URBE SZÁZHALOMBATTA” díj átadása



DUMASZÍNHÁZ

No para - Musimbe Dennis önálló estje

Időpont: 2024. október 28. hétfő, 19:00

Helyszín: Barátság Kulturális Központ

vendégművész: Lovász László

Mindenkiben vannak kétségek, félelmek. Vajon miket cipelhetünk magunkkal, amikor nem hogy le kéne raknunk, fel sem kellett volna vennünk, vajon minden para, para? A Bermuda háromszög tényleg létezik? Na, erre pont nem, de a többire talán tudom a választ.

jegyvásárlás: www.jegy.hu

Interjú Marcellus (Mészáros) Mihállal

Szerelmese vagyok a római kornak

Húsz év alatt majd harminc regénye jelent meg eddig. Az első tíz évben misztikus thrillereket írt, majd áttért Pannónia római kori történelmi regények írására. A hamarosan megjelenő új kötete a százhalombattai Matrica tábortban játszódik. Íróvá válásáról, a római kornal való szerelembe eséséről, Mészáros Mihállal beszélgettünk.

– Majd’ negyven éves volt, amikor Michael Mansfield írói névvel megjelent az első misztikus thriller regénye, amit fél éven belül másikkal követett. Azóta szinte évente új regényekkel jelentkezik. Mintha tele lenne az asztalfiókjá kéziratokkal. Ez így van?

– Valóban, mindig van elkészült, kiadásra váró kéziratom, most is akad vagy három. Imádom alkotni. Mindig is volt valamiféle íráskényszerem. Leírni, megfogalmazni mindent, amit láttam, tapasztaltam, úgy, hogy az minél színesebb, élvezetesebb legyen. Én

Egykor, gyerekkoromban, amikor épp biológus szerettem volna lenni, készítettem egy állathatározó könyvet, melyben aprólékos állatleírások voltak. Talán hetedikes lehettem, amikor Rejtő Jenő nagyon felkapott volt. Egy barátommal az antikváriumokat járva beszereztem és elolvastam az összes művét. Egy vastag határidőnaplóban elkezdtem Rejtő-szerű regényt is írni, még – így utólag elárulhatom – a tanórák alatt is. Egy alkalommal arra mentem vissza az osztályterembe, hogy a padban hagyott



néltem is, úgyhogy dalszövegeim is vannak szép számmal, de sajnos, a kéziratok zöme az idők folyamán eltűnt.

Amikor a 90-es évek végén elkezdtem kiadót keresni, volt egy kész kézirat az asztalfiókomban, és a következőnek a felénél tartottam. Hosszas keresgélés után jelentkezett egy kiadó, hogy érdekelné a regényem, mert tetszett nekik a stílusa, a hangulata, Stephen King vonalat éreztek benne. Jelezték, hogy a leadott kéziratot kiadják, de írjak még gyorsan kettőt. Úgyhogy befejeztem a félig készen lévő, írtam egy újat is, úgyhogy egy fél éven belül három kötetem jelent meg, az azt követő tíz évben meg még jó néhány. Ez az első egy kisebb kiadó volt, ami mindig próbálkozott valami újdonsággal. Akkor én voltam az újdonság, a “kings” srác, ahogy neveztek. Ez nagy lökés volt.

– Tíz év után témát váltott. Római kori, pannóniai történelmi regényeket kezdett írni, óriási termelékenységgel. Miért épp a római kor?

– Igen, a misztikus vonalat 2011-ben nagyjából le is zártam – bár időről időre azért felbukkan egy-egy újabb Mansfield-kötet. Akkoriban megállapodtunk egy másik kiadóval, hogy római kori történelmi regényeket írjak nekik. Nyitottak voltak az ötletre. Később egy nagyobb kiadó vett át, az ő



amúgy is a szavakra színekként gondolok, mintha festenek velük. A regény egy paletta. Valójában ez az ars poeticám, szavakkal festeni.

kéziratból az egyik osztálytársam épp felolvasott, amit többen hallgattak és tetszett nekik. Ez nagyon nagy élmény volt. Azóta sok-sok füzetet írtam tele, egy időben ze-

gondozásukban jelent meg a római köteteim zöme. Így született meg Marcellus Mihály, a pannóniai történetek írója.

Vallásos családban nőttem fel és a Biblia tele van római kori történetekkel. Ekkor és ezért alakult ki a vonzódásom a római kor iránt. A magyar történelemtanítás eléggé mostohán bánik a Honfoglalás előtti Kárpát-medence történetével. Miközben egy időben ez egy szuperbirodalom fontos, nagyon érdekes, értékes tartománya volt. Róma is fontosnak tartotta, ugyanis az Alpok és a Kárpátok között itt volt egy rés, ahol a barbárok be-betörték a Kárpát-medencébe. Éppen ezért volt olyan időszak, ami-



kor négy légió is tartózkodott Pannóniában. Ez ilyen kis területen nagyon nagy szám. A négy légióval rengeteg római katona, civil, kereskedő és rabszolga jött ide, nem beszélve a kulturális és gazdasági hatásról. Nem csoda, hogy idővel élettel telt meg az egész Dunántúl. Egy időben például a rómaiak Aquincumot kis Rómának nevezték. Érdekes még, hogy az Óbudán található két amfiteátrum közül a nagyobbik arénája méterekkel nagyobb, mint a colosseumi. Pannónia értékét rengeteg régészeti emlék is bizonyítja. Aquincum, Gorsium, vagy a Hajógyári-szigeten visszatemetett Helytartói palota romjai is azt mutatják, hogy itt gazdag és nagyon pezsgő élet volt. A Római Birodalom a dunántúli területet kebelezte be, de hatással volt az Alföldre is, hiszen a dákok elleni ütközőzónaként Traianus támogatta a szarmaták ottani letelepedését.

Amikor elkezdtem a római regényírást, találtam egy érdekes adatot, amit kevesen ismernek, mégpedig azt, hogy Marcus Aurelius, az egyik legnagyobb császár,

huzamosabb ideig tartózkodott Pannóniában, hogy győzelemre vezesse a légiókat a markomann háborúban az északról betörő germánok és az Alföldről támadó szarmaták ellen. Sőt az akkor Pannóniához tartozó Bécsben (Vindobona) halt meg. Ez annyira felkavart, beindított, hogy egy Marcus Aurelius regénytrilógiát írtam. Teljesen benyelt a történelem és ráadásul mindig is volt bennem egyfajta tanítási vágy, hogy átadjam a megszerzett tudásomat. Minden új adat lök előre, és örömet jelent, hogy azt beépíthetem az aktuális regényembe. Szerelmese vagyok a római kornak, nagyon szeretek erről írni.

– **A Marcellus írói névnek mi a története?**

– Egyszerűen csak annyi, hogy nagyon kedvelem a Marcus latin előnevet, ennek becézett, dallamos hangzású alakja a Marcellus. E névvel csak római témájú regényeket írok, ezzel is jelezvén a műfajt. Hagyományőrzőként is használtam a Marcust: én voltam Marcus Valerius Lupius centurio.

– **A történelmi regényeihez milyen forrásokat használ?**

– Gyakorlatilag mindent. Az első nagyobb lélegzetű történelmi regényem megírása előtt majd egy évig csak kutattam, olvastam, hűszasával hordtam haza a könyveket. Akkoriban aludni sem tudtam, annyira érdekelt, ami bennük volt. Cassius Dio és Herodianus kortárs történetírók írásaiból is sokat merítetek. Ezerszámra vannak pannóniai sírkőfotóim. Napokat töltöttem el azzal, hogy Aquincumban minden feliratot lefotóztam, mondván, hogy jó lesz még valamire, és valóban, be is építettem egy-egy regényembe. Kapcsolatban vagyok római koros régésszel, akihez fordulhatok, aki megerő-

sít, vagy cáfol, egy-egy mondatnál instruál, vagy épp utat mutat. Elolvasok mindent, amit akár a régész-, történészhallgatók is. Követem a régészet-, kísérleti régészet és a külföldi kutatások eredményeit. Nagyon figyelek az újdonságokra, mert mindig új és új eredmények vannak, amik cáfolják, vagy megerősítik a régebbi kutatási eredményeket, ezeket fel is használom az aktuális regényembe. Például korábban olvastam, hogy a '90-es évek végén Nagy-Britanniában a Hadrianus fal egyik erődjében találtak egy bronz sípot. Rájöttek, hogy valószínűleg a katonai alakulatok vezérlésére használták, hiszen a csatazajban emberi szóval nehéz lehet instruálni, ezért feltételezhető, hogy síppal végezték az utasítást. Amikor erről olvastam, azonnal be is építettem az akkori regényembe. Találtam olyan forrást is, amely szerint a római katonák nagy ópiumszívók voltak, hiszen még fájdalomcsillapítóként is azt használták. Ezt is felhasználtam.

Történt olyan is, hogy a fikcióból valóság lett. Brigetio - Komárom - egy nagyon nagy erőd volt, légióval, hajóhaddal, kikötővel. Az egyik kéziratomban azt írtam, hogy a katonák az erődben fürdenek, bár szóltak nekem, hogy a jelen ismeretek alapján a castrumban nem volt fürdő. A szóban forgó könyvem megjelenése után fél évvel a régészek megtalálták a fürdő nyomait az erődben.

Amikor egyértelművé válik egy tény, több oldalról meg van támogatva, azt alkalmazom, ahol meg nincsenek tények, ott a leg-hitelesebbnek tűnő fikcióval betapasztom a foltokat. Nálam a tények az oszlopok, erre fektetem a hidat, ami a cselekmény, a történet. Ha a hídon lyukak vannak, azt kell feltölteni fikciós cselekménnyel.

Ezek mellett még gyakorta elbiciklizem a leendő történet helyszínére, hogy saját szememmel is megnézzem a környezetet, és megpróbálom elképzelni, hogy milyen lehetett kétezer évvel ezelőtt.

– **Ön lelkes római koros hagyományőrző. Mi volt előbb az írás, vagy a hagyományőrzés?**

– Előbb írtam római regényeket, csak azután lettem hagyományőrző. Egy könyvbe-mutató alkalmával ismerkedtünk össze egy csapattal, és lettem lelkes követő. Ez nagyon fontos, mert így már nem csak elméletben ismertem a római kort és az antik eszközöket. Hagyományőrzőként már tudom milyen nehéz egy pajzs, egy kard, a sisakot hogy kell viselni, fegyvereket hordani, vagy akár harcolni. Sőt, magam is készítettem római kori kardot, tört, lemez- és pikkelyvértet, sőt, még scorpio nevű nyílvető szerkezetet is. Elmondhatom tehát, hogy már gyakorlati

tapasztalatom is van a rómaiságról.

– **Hogyan választja ki egy-egy regény témáját, korszakát?**

– Az alaptéma a római kori Pannónia története. Nagyon szeretem a 2. századot, mert akkor szó szerint jó császárok uralkodtak. Alapvetően egy laza időrendi sorrendben követem e századot.

Traianus regnálása idején volt a legnagyobb kiterjedésű a Római Birodalom, ez a 2. század legelejére tehető. Ő egy nagyon komoly, felkészült uralkodó volt, akit nem őrjített meg a hatalom. Szívesen járt testőrség nélkül is, például, ha vendégségbe hívták. Utódja Hadrianus már nem volt annyira kiegyensúlyozott vezető - erről a Matrica könyvben is írok. Őt követte Antoninus Pius, aki szintén egy felkészült, jó császár volt. Majd jött Marcus Aurelius, akinek pannóniai tartózkodásáról a már említett trilógiát és plusz egy könyvet írtam. Fia, Commodus, aki a Gladiátor című film császára volt, már örült uralkodónak tekinthető. Neki, illetve a korszakának is szántam néhány kötetet. Commodus nem úgy halt meg, ahogy a film-ben bemutatták. Ókori forrásokból kiderül, hogy egy atléta ölte meg, és a nevét is em-

líti. Úgyhogy erről is megírtam A birkózó című kötetemben.

– **A regényei hitelesek, lendületesek és hiánypótlók, ez felelősséggel jár. Nem tartott a régész-, történész szakma kritikájától?**

– Nem gondoltam rá soha. Én író vagyok, aki az említett szakemberek munkáinak eredményeit foglalja regénybe. Talán nem is találkoztam soha szakmai kritikával, hiszen nem vagyok régész. Regényeim a történeti hűségre alapozott, sok esetben valós személyek, zömében valós történeteiről szólnak. Célom a szórakoztató ismeretterjesztés. Nagy örömmel tölt el, hogy várják, kérik az új regényt. Az pedig igazán büszkévé tesz, hogy az egyik székesfehérvári cisztercita gimnáziumban ajánlott olvasmányként jelölték meg több regényemet is.

Azzal tisztában vagyok, hogy én vagyok ma az egyetlen római koros regényíró. Ma senki sem foglalkozik ezzel a korszakkal rajtam kívül. Pedig nagyon izgalmas kérdéseket vet fel, hogy a Honfoglalás előtt mi is történt a Kárpát-medencében, és mit is örököltünk, avagy mit emeltünk át a jelenbe abból az időszakból.

– **Hamarosan megjelenik legújabb római**

kori regénye, amelynek a százhalombattai Matrica táborban játszódik. Hogyan került képbe ez a tábor?

– Az egyik Marcus Aurelius könyvemben már írtam egy részt, aminek a helyszíne Matrica volt. Másfelől a Hirhalommal régóta szoros kapcsolatom van. Rendszeresen írtam kis novellákat a kiadványaikba. Felvetődött a kérdés, hogy mikor írok már olyan regényt, ami teljes egészében Matricáról szól. Most ez is megtörtént. A história a tábor kezdeti időszakában játszódik, amikor kiépül a komolyabb palánkerőd. Itt szakember segítségét kellett kérnem, mert vitatott, hogy fából készült erősségről, vagy kőerőd-ről van-e szó. Voltam a múzeumban is, jegyzeteltem. Az ottani sírköveken talált neveket – Afraniust, Ingenuát, Adiutort, Secundust – felélesztettem, ők a főszereplői a regénynek. Az apró kis adatok alapján, amiket a sírkövek és oltárkövek elárulnak, vagy a kutatási eredmények állítanak, felépítettem a tartópilléreket és kiszíneztem, ez adja a cselekményt. Egykor élt emberek fiktív, de hihető élettörténetét alkottam meg a regényben. Nagyon jó érzés volt így dolgozni.

-BK-

Százhalom Online

KÖZÖSSÉGI, KULTURÁLIS, KÖZÉLETI MAGAZIN



ANNO

CIVIL KURÁZSI

ITT ÉS MOST

KEREKASZTAL

PORTRÉ

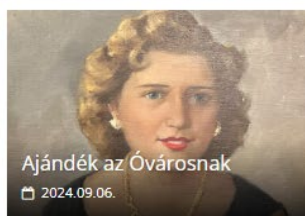
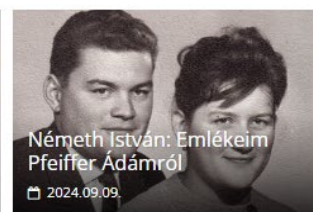
KULTÚRA

SZERBEK

EGYSZER VOLT

SZOMSZÉDOLÓ

ARCHÍV



Itt és most



A feladat felelőssé tesz

2024.05.15.

A képviselő naplója

Legújabb cikkek



Szabó Gábor beszámolója

Árvízi napló

Szeptember második hetében megjöttek a várható előrejelzések a dunai árhullámmal kapcsolatban, melynek folyamánként Vezér Mihály polgármester úr közleményt adott ki minden városi fórumon a védekezésről.

Szeptember 15-én, vasárnap reggel 8 órakor kezdődtek a munkálatok a Szkela utca végén, ahol egy kis tereprendezés után átjárhatóvá vált a Duna-part ezen szakasza a kompig.



Az eligazítást Kecskés Zsolt védelmi referens tartotta, így az első homokzsákok a rév mellett lettek töltve és kihelyezve, mert az Óvárosban ez a terület van a legalacsonyabban.

Nagy Balázs és Török Sándor alpolgármesterek mellett Szalai Attila képviselő is kivette a részét a munkálatokból, ahogy minden megjelent önkéntes is.

Szeptember 16-án kora hajnalban, munka előtt a Sirály játszótérre vezetett az utam, ahol a vízszint még nem emelkedett látványosan, hiszen az előrejelzések későbbre jelezték. Munka után újra a Duna-part felé vettem az irányt, másfél nap alatt készen állt a védmű a komptól a játszótérig. Itt már nagyobb létszámban voltak jelen a



„bérmunkások”, így a Kossuth Lajos utca parti szakaszán is teljes erőbedobással folyt a munka. A homokszállító teherautók, munkagépek is fel-le jártak a helyszínen.

Egyre csak jöttek az önkéntesek is a hét első napján, mind a fizikai munkára, mind az étel- és italfelajánlásokkal. Az időközönként eleredő eső ellenére sem lankadt a lelkesedés.

Szeptember 17-én, kedd hajnalban már számottevően emelkedett a Duna szintje. A reggelre megérkezett a Katasztrófavédelemtől egy nagyobb csoport, így az önkéntesek egy része át lett irányítva a csónakházhoz. Rengetegen segítettek ilyen-olyan formában, jó volt látni ezt az összefogást.



Szeptember 18-án, szerda hajnalra egyre közelebb merészkedett a legnagyobb folyónk.



Kora délutánra az Óvárosban nem igazán volt már szükség az önkéntesekre, így azok át lettek irányítva Dunafüredre. Bejárást tartott Vezér Mihály, Turbucz Sándor, Kecskés Zsolt, Majerszky János akikhez jómagam is csatlakoztam. A Vízügy előrejelzése alapján itt már tudott volt, hogy a 2013-as árvíz szintjétől 40-50 cm-rel marad el a jelenlegi szint.

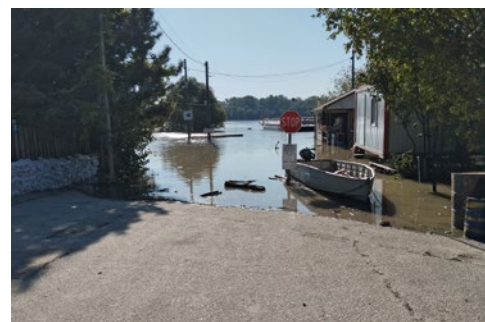
Szeptember 19-én, csütörtökön már igencsak közel merészkedett a víz a homokzsákok első „vonalához”. Eme helyzetre való tekintettel és a gyors reagálás miatt, a Kossuth Lajos utcában és környékén csak az ott élők tartózkodhattak. Olyan mértékben megsaporodtak a katasztrófaturisták, hogy a védművek éjjel-nappali őrzésére volt szükség.



Szeptember 20-án a nagyobb felajánlások folyamatosan érkeztek a védműnél dolgozók részére. A Sirály játszótér nagyobb része víz alá került és Dunafüreden is elérte a 2. homokzsákokat az árhullám.



Szeptember 21-én szombatra megérkezett a tetőzés ami 60 cm-rel maradt el a 2013-tól, és kora délutántól megkezdődött a lassú apadás.



Szeptember 22-e eseménymentesen telt, mindenki várta az apadást.



Szeptember 23-án megszűnt a 3. fokú árvízvédelmi készültség.



Szeptember 24-én megszűnt a 2. fokú készültség, estére 1. fokúra csökkent. Most már lehetett beszélni a fertőtlenítésről, ho-

mokzsákok elszállításáról, a játszótéri homokozó cseréjéről, szúnyoggyérítésről. A homokzsákok elbontásával újra visszatérhetett az élet a régi kerékvágásba.

*

Köszönetet mondok mindazoknak, akik munkájukkal segítettek a védekezést. Az alábbiakban szeretném felsorolni az ellátmányt biztosítókat, akik a segítséget kérték az elosztásban:

Berci Konstrukt Kft., HH-TC Szuper Diszkont, Família Fagyizó, Bistro di Vespa Vesuvio, Kovács „Darus” László, Itália Ízei, Arany János Általános Iskola 3/B osztálya, a SZISZKI-ek sem maradtak ki, továbbá számtalan városlakó adakozott.

Külön köszönet Sövényi Jenőnek, hogy közel 3 napig a Bobcat munkagépével folyamatosan hordta a homokzsákokat, így gyorsítva meg a védekezést.

Az árvízi készültség elmúlásával megkezdődtek a Szabadság utca felújításával kapcsolatos munkák a Gyorma és az István király útja közötti szakaszon. A csapadékvíz elvezető árok javítása, Panoráma utcai buszmegálló ideiglenes áthelyezése, valamint az útszegélyek, buszmegálló bontása, újrarakása után az útburkolat felmarása következhetett.

A két óvárosi játszótér részleges fejújít-

tása is folyamatban van. Lakossági kéréseknek megfelelően történtek: gallyazások, murvázások, táblakihelyezések, útburkolati jelek újrafestése, lépcsőjavítás, csapadékvíz elvezető árok javítása.

*

A Battai Napokon, szeptember 8-án lezajlott főzőverseny díjnyertes halászléje: **Bajai Boszorkány-szigeti batyus halászlé.**



Köszönöm a javaslataikat, véleményeiket, keressenek ezután is bizalommal
a **szabogabor@mail.battanet.hu**
e-mail címen vagy a
06-20-222-2930
telefonszámon.

Szabó Gábor
képviselő

Matta-kerti piknik



Az előzetesen meghirdetett időpontban az előrejelzések szerint rossz időjárás volt várható, így a halasztás mellett döntve szeptember 4-én, pénteken gyűltek össze egy kis kikapcsolódásra a Matta-kerti lakók.

Sokan várták már ezt az estét, hiszen itt kötetlenül, korhatártól függetlenül, eddig mindenki jól érezte magát, a jó társaság, remek ételek és italok mind garantálták, hogy ismét emlékezetes órákat töltsünk együtt. Idén is a Meggyfa utcában kerültek ki a grillek, asztalok, székek, ahol a 18 órai kezdés után folyamatosan érkeztek az érdeklődők, természetesen senki sem üres kézzel. Igazi nyencségek is

voltak, mint marhalábszár pörkölt, grillhúsok, vietnámi ételek, hidegtálak, valamint sokféle édes és sós sütemény.

A játszódozó kisgyermek mellett megismerhették egymást azok, akik az utóbbi időben költöztek ide.

Az esemény főszervezője Grozdics Ferenc, aki eddig is sok jó ötlettel rukkolt már elő, ezáltal is a motorja az itteni közösségnek. Az idén zumbázhattak Ancsával a

bátrabbak, hiszen a csoport naplemente után tartott bemutatót a megjelenteknek.

Óvatos becslések alapján is kb. 100 fő érezte jól magát a zenés pikniken, így kijelenthető, hogy az eddigi legsikeresebb összejövetelen vagyunk túl.

Ugyanítt hamarosan az V. Halloweeni túrán vehetnek részt gyermekek, felnőttek egyaránt.



Debrecenbe kirándult a NYUPEK

A maradandóság városában



A Százhalombattai Nyugdíjas Pedagógus Klub Egyesület ebben az esztendőben Debrecen nézte ki úticélul. Szeptember elején – ahogy minden évben – együtt eltöltünk majdnem egy kerek hetet valamelyik magyar városban. Ahogy a népdal mondja, „Debrecenbe kéne menni!”, hát elmentünk.

Debrecen iskolaváros, itt található az „ország iskolája”, ahogy a Debreceni Református Kollégiumot a helyiek nevezik. Itt tanultak – a teljesség igénye nélkül: Fazekas Mihály, Csokonai Vitéz Mihály, Kölcsey Ferenc, Arany János, Mórícz Zsigmond, a Tisza testvérek (István, Kálmán és Lajos), Irinyi József és János, Szabó Magda, hogy csak a legismertebbeket említsem.

Gazdag programlehetőség várt bennünket, amit nagyszerűen sikerült eltölteni. A belváros számos sétálóutcával, tágas terekkel, értékes épületekkel, látnivalókkal, sok kiülős vendéglővel várt bennünket. Igazi nyüzsgő nagyvárosi élettel.

A központban lévő Széchenyi utca 6.

szám alatti patinás Régi Posta Étterem és Fogadóban szálltunk meg 15-en, a többiek – 6-an – a Péterfia utcában találtak maguknak még kedvezőbb áron szállást.

A fogadó tágas udvarában három épület van, két szállás és a tágas, nagyméretű étterem. Nem csak esküvőkre, más nagyrendezvényekre is gyakran igénybe veszik a vendégek.

A fogadót az elmúlt években újították fel és valamennyi szobája a nevében viseli teljesen más arculatát. A társammal a „Provansz” szobába telepedtünk be, ahol a franciás berendezés mellett például – gondolva a mozgáskorlátozottakra –, úgy alakították ki a tágas fürdőszobát, hogy oda kerekesszékekkel is be lehetett menni. Nem volt a tusolónak zárt kerete, magában a kocsiban is el lehetett volna végezni a fürdözést. De volt „Szekérszoba”, kocsikeréssel díszített kétszemélyes baldahinos ágygal, „Debrecen” szoba, a debreceni látnivalókkal feliratozva a falakon. Minden szoba berendezése más és más volt. Volt „Színes szoba”, „Múzeum” szoba és „Country” szoba is. A fogadó konyhája ugyancsak kiváló, volt szerencsém korábban már belekóstolni a szakács kiválóan fűszerezett szarvasragu levesébe, amit megrendeltünk

két este is. Terített asztal, gazdag reggeli várt bennünket, remek kínálatból válogathattunk. Bár menüje nincs, a kedvünkért összeállítottak kétfogásos ebédet – levest és főételt, kedvezményes áron, a máshol megszállt társainknak is. Mennyiségében és minőségében is elégedettek lehettünk.

*

A társaság többsége vonattal érkezett 2024. szeptember 9-én délben. Ebédrel kezdtünk, majd elfoglalta ki-ki a saját szobáját. Délutáni közös programnak a Termál fürdőt terveztem, amit aztán szinte minden nap estefelé is meglátogattunk. A négy benti melegvízes medence különböző hőfokú volt. Középen meleg (40 fokos) és jéghideg páros medence várta azokat, akik az immunrendszerük erősítésére elég bátrak voltak kipróbálni a sokkoló hőmérsékleti különbséget. A külső szabadterei meleg medence közvetlenül a bejárat közelében van. Azt is kipróbáltuk többen.

Este a belvárosban sétáltunk és a fázasztó nap után jól esett a pihenés a kényelmes ágyakban.

*

Kedden délelőtt a Debreceni Református Kollégiumot látogattuk meg, ahol kiváló, nagy tudású tárlatvezetőnk bemutatta

a Kollégium számos kiállító terét, végül a gyönyörű és igen értékes könyveket, kiadványokat is birtokló könyvtárat. Nemcsak a Kollégium történetét ismerhettük meg, de Debrecen városát, a Kollégium életét, kiemelkedő és ismert tanulóit, oktatási módszerét, pedagógiai elveit. Igen értékes két órát sikerült eltölteni náluk. Délután a Debreceni református Nagytemplom volt az úti cél, ahol megismerve a korábbi, ezen a helyen álló templomok története mellett, képet kaptunk arról, miért fontos a Kollégium és a Református Nagytemplom a magyar történelemben, hiszen itt történt meg, 1848-ban az az országgyűlés, amely kimondta a Habsburg Ház trónfosztását. Itt ülésezett a kormány az Országház kényszerű elhagyása után. Továbbá 1944. december 21-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés színhelye is volt.

Az első emeleten megtekintettük Buka László festőművész alkotásait. Vezetéssel felmentünk a haranghoz, és kiléphettünk a Nagytemplom teraszára, előttünk a Kossuth tér látványával.

*

A napi közös programot esténként séta, kiülés hangulatos vendéglátóhelyeken követte. Aki viszont megkedvelte a Termál-fürdő melegvizét, pancsolással tölthette az idejét, mert a fürdő 1/2 9-ig volt látogatható.

*

Szerdán délelőtt csepegő esőben érkezünk a Déri Múzeumhoz. A Munkácsy trilógia megtekintésével kezdjük a múzeumlátogatást, szakavatott vezetővel. A te-

történet három legfontosabb mozzanatát megörökítő festménynek – függetlenül attól, kik a tulajdonosai, együtt kéne, hogy maradjanak, azoknak itt teljesen jó helye, körülményei vannak. Így együtt az egész, többet mond, mint ha külön láthatnánk egyes részeit.

Délután az 1-es villamossal a Debreceni



Nagyerdőbe mentünk sétálni. A „város tüdejét” sokan látogatják, mi is kellemes sétát tettünk a Békás-tavat megkerülve. Utána viszont a központban lévő GARA Cukrászdába siettünk, ahol kiváló cukrászsüteményekkel, fagyival kényeztettük el magunkat. Az esti séta most sem maradt el a fiatalokkal teli egyetemvárosban. A keddi és szerdai

sa volt a tervünk. Délelőtt a Pásti utcai zsinagóga volt az úti cél. A Bejáratnál rendőrautó és néhány civilbe öltözött biztonsági ember várt bennünket és táskavizsga után betérhettünk az 1894-ben Berger Jenő tervei alapján épült – a város főépítésze volt – zsinagógába, melyet nemrégén újjítottak fel, igen szép kivitelben. A homlok-

zat a késő eklektika és románkori építészeti elemeit alkalmazza. Belső tere egyszerűen szép, falfestményei szakrális szimbólumokat mintáznak. Emeletén – hagyományosan az asszonyok terében – képzőművészeti kiállítást láthattunk.

Kiváló idegenvezetőnk beszélt a debreceni zsidóság történetéről, a városban betöltött szerepéről, a holocaust éveiről és megmutatta a szakrális hely más építményeit is a kertben. Először egy kisebb szentélyt láthattunk, melyet gyakrabban használnak szertartás céljaira, mint a nagyobb épületet, majd a fürdőházba vezettek bennünket. Itt a Tóra szerint előírt fürdőzés történhetett hetente. Láthattuk, hogyan készül az ünnepi asztal. A vágóhíd következett, ahol a kóservágást végezték a metszők és az asszonyok a leölt állatot tisztították meg az ünnepekre. Végül a kertben kapott helyet az a hatalmas emlékfal, ahol 6000, a II. Világháborúban munkaszolgálatos, vagy koncentrációs táborokba elhurcolt és meghalt zsidók neveit tüntették fel.

Délutáni programunk a Szent Anna templom igen szép barokk épületének megtekintése volt. Az 1715. évi országgyűlés Debrecen „Szabad királyi városi” rangra emelte. Ehhez biztosítani kellett „a református Rómában” a katolikusok számára templom és rendház építésének feltételét, ferencesek és piaristák részére.



rem akusztikája – erősen visszhangzott –, nem tette lehetővé, hogy mindenki értse is, mit mond a festményekről a vezető. Persze maguk a képek monumentálisak és a Jézus

estét a fogadó éttermében elfogyasztott „szarvas ragu” levessel tettük teljessé.

*

Csütörtökön két szakrális hely látogatá-

Építését 1721-ben a milánói születésű Giovanni Battista Carlone-ra bízta. Fel-szentelése 1746-ban történt meg. Ez egy torony nélküli barokk templom lett, amely 1811-ben tűzvészben megsérült. Újjáépítésével és két torony felépítésével Povolni Ferencet bízta meg. Sisakos copf stílusban épült meg. Homlokzatán a Carlone család faragta szobrok közül még három látható, melyek az oromfal csúcsát díszítették korábban is. Az 1928-as felújítás után: Szent Imre herceg, Szent István és Mária – Jézus anyja – szobrai maradtak meg. Felül gróf Csáky Imre, az építető címere látható.

*

Péntekre, az elutazás előtti napra a Csonkai Vitéz Mihály Színház – a 2012-ben Nemzeti Színházi rangra emelt – épületének látogatását terveztük délelőttre. A színház felújított épületének minden zegzugát megmutatta nekünk kiváló vezetőnk, aki hatalmas lelkesedéssel, szeretettel beszélt az intézményről és a benne dolgozó valamennyi munkatársáról.

Debrecen első kőszínháza már és bizánci elemeket tartalmazó romantikus stílusú épület. Szkalnitzky Antal pesti építész tervei alapján 1861-1865 között épült meg. 1865. október 7-én volt a megnyitója. 1915-ben vette fel a Csonkai Vitéz Mihály nevet. Játzott benne: Blaha Lujza, Csontos Gyula, Honthy Hanna, Latabár Kálmán. Itt kezdték pályájukat: Soós Imre, Mensáros László, Latinovits Zoltán, Hofi Géza.

len lehettünk. Az 1960-ban a londoni West Enden-ben bemutatott zenemű az emberi jószág örökérvényű elvét kívánta megformálni. Charles Dickens „Koldus és királyfi” világhírű regénye ihlette a darabot.



Az előadás után hideg, jeges szél, zivatar esővel várt kint bennünket. Szerencsénkre a fogadó viszonylag közel volt, 10 perc alatt hazaérhettünk a zord időben.

*

A csoport tagjai nemcsak közös programokon vettek részt, szabadon választott elfoglaltságaik is lehettek. A Szűcs család és a Körömdi házaspár csütörtökön Hajdú-

friss gombát is. A pékárut a Lipóti pékségben és a Szabi Pékségben – Szabadfi Szabolcs üzletében – vásárolták meg. Megkóstolhatták „szeretet kalácsát”, kovászos kenyereit, kiflijét, csokis-narancsos kalácsát

és meggyes-kakaós csigáját is. Felkeresték Strühmer híres Cukrászdáját, megkóstolhatták fantasztikus édességeit. Többen nem hagyták ki Debrecenben sem Frei kávézó-ját. Mi a szobatársammal az utolsó estén a Csapó – sétáló utca – végén épült hatalmas négyszintes Fórum Plázába tértünk be, vásárlási szándék nélkül. .

*

Szombaton délelőtt érzékeny búcsút vettünk Debrecentől – tele élményekkel – és hazafelé vettük az irányt, hogy megtudjuk, mi történt itthon, amíg mi Debrecenben múltunk az időt.

Szegedinác Anna



Látogatásunk napján mutatták be: Lionel Bart világhírű, Olivér című musicaljét hatalmas sikerrel. Ennek részesei lehettünk, mert az emeletre még sikerült néhány jegyet váltanunk, s így az évad első előadásán je-

szoboszlóra kocsikáztunk. Akik máshol szálltak meg, reggelként a piacot keresték fel, ahol zöldséget, gyümölcsöt, termelői mézet, sült halat, bundás kenyeret vásárolhattak. Hétfvégén kaphattak szárított és

SZÁZHALOM

Óvárosi Közösségi, Közeleti Folyóirat
Megjelenik havonta

Felelős kiadó:

Jován László, a Hírhalom Egyesület elnöke

Szerkeszti a szerkesztőbizottság.

Postacím: 2440 Százhalombatta,
Csenderics út 4. Tel.: 06-30-966-8079
www.szazhalom.hu

ISSN szám: 2559-9860

Nyomdai munkák:

Hírhalom Egyesület, Százhalombatta

Támogatók:

Százhalombatta Város Önkormányzata



Nemzeti
Együttműködési
Alap



MINISZTERELNÖKSÉG



BETHLEN GÁBOR
ALAPÍTVÁNY

Beszélgetés Németh Istvánnal (XIX. rész)

Egy lokálpatrióta emlékei

Kamaszkortól a felnőttkorig (folyt.)

Magamat is kinevetem, ha arra, a már hazafelé tartó utunkra gondolok, amikor egy igen ritkán hallott, de jellegzetes dél-amerikai sláger refrénjét felidézve – úgy délután egy óra tájban – hazaérve a kaput szélesre tárva, a magam öröme és a feleségem legnagyobb csodálkozására a híres dallamot magas „C”-n előadtam. Lekottázni nem tudom, de a híres refrén valahogy így szól: „Ó, Ó Ó, Tra – ra, Traralala”.

Útközben Mikulásik Gábor volt segítségemre a strófa megidézésében. A társak tudják, miről van szó és ha véletlenül olvassák ezt az írást, mosolyognak, esetleg dalra fakadnak. Énekeljétek már el a járatlanoknak, hogy miről is írok! Emlékezni, jó társaságban lenni, a szép gondolatokat nem erőltetve, de mégis átadva másoknak is. Ezekért érdemes a kényelmet, a biztonságos környezetet elhagyni, amikor már-már a teljesítőképességeid határait súrolod. Az lesz a maradandó, az emlékezésre méltó nap, a rutinosan végzett szürke hétköznapiak mellett.

Évente átlagosan 25-nél több rendezvény, megemlékezés, kirándulás, ami jellemzi a KÉSZ történéseit. Számomra ez a KÉSZ helyi szervezete. Több buszos kirándulásra is részt vettünk a KÉSZ szervezésében. Egy alkalommal a Pozsony melletti Mária-völgybe zarándokoltunk el. Szabadtéri mise volt, több ezer résztvevővel. Az áldoztatás is kint történt a szabadban felállított oltárnál. Olyan sok volt az áldozó, hogy elfogyott a szentelt ostya, 15-20 percet kellett várni, mire valamelyik környékbéli templomból pótolták. Nem volt köztünk Gátai Tamás. Kigondoltuk, hogy ezt az érdekes „intermezzót” Tamásnak másként fogjuk előadni.

Legközelebbi dalárda találkozáson elmesültük élményeinket a zarándoklatról. Előadtuk az eseményeket úgy, hogy elfogyott a szent ostya és „nem fogod Tamás kitalálni, honnan hozták az ostyát? Nyúlról”. (Ez a falu Pannonhalma előtt van, innen való Gátai Tamás. A távolság a kegyhelytől csupán 70 km-re van, még hihetőnek is tűnhet az állítás.) Nagyon csodálkozott Tamás, de

annál nagyobb volt az öröme, hogy faluja részesévé vált zarándoklatunknak. Később elárultuk a kegyes hazugságot Tamásnak.

Másik érdekes, komikus eset a Délvidéki látogatásunkon, Szent-Kúton történt, amely Szabadkától délre van. Már visszafele jöve – Hajdújáráson – az út melletti csárdában ebédeltünk. A csárdában volt éppen az Operaház vegyes kórusa is. A dalárdánk erről mit sem sejtve szép nótázásba kezdett. Egyszer aztán az asztalunknál helyet foglalt egy idősebb hölgy. Megkérdeztük tőle, mi a kedves nótájája? – Sárga a csikó, sárga nyereg rajta – válaszolta.

El is énekelte, meg is köszönte és akkor derült ki, hogy képzett énekesekkel van dolgunk. Velünk énekelte ő is, nem leszolt, de megdicsért bennünket. Sőt biztatott, nagyon jól tud hangzani a férfiak éneklése egy szólamban, ha együtt szól a közép és az alsó szólam. Volt egy cigányzenekar, aki érezve a lehetőséget, rázendített a Kossuth nótára, mi pedig kaptunk az alkalmon és az általunk kissé saját feldolgozásunkat bemutatva énekelte most már az egész csárda öröme.

Felemlégetem az I. világháború kitörésének napján, a 100. évfordulóra készített műsorunkat. A Szent László téren összegyűlve, mire elkezdtek volna, az égiek is elkezdtek a megemlékezésüket, mert olyan villámlás, mennydörgés tört ki, hogy be kellett vonulnunk a Szent László templomba. Itt hangzott el első alkalommal az ismert, de ritkán hallott „Te töled távol” dal. Olyan sikert váltott ki a hallgatóságban, hogy utána évekig szerepelt az általunk előadott dalok között. Felolvastuk megemlékezésünkben a százhalombattai I. világháborús halottaink neveit. Minden név után jellegzetes dobzóval.

Talán a legkiemelkedőbb előadásunk a „Matrica” Múzeum felkérésére született „Dalos estünk” lett. A Múzeumok Éjszakája napján 2015. június 21-én a kora esti órákban kezdődött. Minden feltétel jól ösz-

szejött, a színhely a Múzeum kertje volt, az árnyas fák alatt egy szépen megterített asztal mellé ültünk. Minden mesterkéltétség nélkül érkezünk és foglaltunk helyet, úgy mint máskor a Plébánia nagy szobájában. Egyenruhánkban – fekete mellénnyel, rajta dalárdánk jelével. Összeállításunkban 23 dalból álló repertoárt – oda illő összekötő szöveggel – adtunk elő. Közben ettünk, ittunk és szerencsére megadatott a spontán rögtönzések lehetősége is.

Ami eltért az összejöveteleinktől, hogy körbe vett bennünket 40-50 fős nézőközönség, mindenki öröme. A katonanóták felvezetéséül elmeséltem várpalotai katonáskodásomnak kezdeti élményeit. Amikor az újonc kiképzés egy nehéz napja után 30 fokos melegben, teljes vegyvédelmi felszerelésben, valahol az inotai fennsíkon, ahol se fa, se bokor nem virul, csak kő és szikla váltogatja egymást, feltűnt előttünk egy hatalmas feszített víztükrű medence. Mint kiderült az erőmű víztárolójába botlottunk. Majd egy hasalj jelszó hangzott el és felüldülésül előre nyújtott karral az első 10 ujjpercet belelógathattuk a vízbe. A „nagy” élményfürdőzés után „sorakozó itatáshoz” vezényszó hangzott el, az előkerült piros ceglédi kanna tetejéből mindenki egy kanna fedélnyi vizet ihatott, „mert a katona egészsége az első”. Le ne forrassa tüdejét, ne izzadjon feleslegesen. A friss kenyér is azért lett szikkasztva, hogy „ne okozzon emésztési problémát a katonának”. Ebben a csodás öltözékben, pár óra alatt a Kossuth Laktanyába értünk. Ott is várt bennünket meglepetés, mert a század körzetébe „leszállott a golyó”. Volt ott fölfordulás, öskáosz és időbe került, míg helyre állt a rend. Ezt meséltem el, a többiek meg a maguk átélte kalandokat adták elő. Aztán jöttek a nóták az élet minden területéről. Közben a bor is fogyott, a kolbász, a szalonna és jutott a közönségnek is. Itt van előttem az erre az estére kinyomtatott dalos füzet az összekötő szövegekkel. Elmondhatom, telitalálat volt és persze 9 évvel fiatalabbak voltunk. A címlapon az akkori önmagunk vagyunk, vidámak, bizakodóak, tele önbe-

csüléssel, a közösség építés szent vágyával. Hittük, hogy amit csinálunk, arra másoknak is szüksége van, vidámságra, derűre, a múlt megbecsülésére és hogy az érték legyen a mérték az életben.

A KÉSZ-tagság, mint azt már jeleztem, sok helyre eljutott, barátságokat kötött szervezetekkel, érdekes személyekkel. Mint a következő kiruccanásunk is bizonyítja igyekeztünk látható százhalombattai nyomokat magunk után hagyni.

A 2016-os Csíksomlyói Búcsút követően a dalárdában – a KÉSZ magja – rendszeresen felmerült, hogy a következő búcsúba menjünk el közösen, összekötve párnapos erdélyi utazással. A csapat kis pénzeket gyűjtögetett havonta, hogy ne egy összegben kellejen kifizetni a költségeket. Az időpont adott volt. Szívem szerint szerettem volna elmenni, annak ellenére, hogy legalább háromszor részt vettem már a búcsún és többször jártunk a családommal Erdélyben.

Telt múlt az idő, akadályok merültek fel, így a 2017-es út elmaradt. A Társaság viszont továbbra is fenntartotta a szándékát, hogy a következőre elmegy majd. Magam viszont nem döntöttem el, hogy elmegyek-e. Május a gazdálkodó, földdel dolgozó ember számára igen sok munkát ad. Hasonló élethelyzetben a társaim közül senki sem volt, így magamra maradtam a problémáimmal. Eljött 2018 tavasza. Közben már tél végétől Szabó Zoltán és Bukovinszki Miklós ötlete nyomán egy kereszt elkészítésébe kezdtek. Ne gondolja senki, hogy valamilyen kis hordozható készítményre gondoljon bárki. A nyers fa megvásárlásától kezdve, annak kifűrészelése, a fa megmunkálása, a fa összeillesztése, konzerválása közös feladattá vált.

A munka oroszlánrészét Szabó Zoltán, Bukovinszki Miklós, Tóth Ernő és Mikulásik Gábor végezték. De miért is készült a kereszt? Azért, hogy a csíksomlyói zarándoklatunkon a madarasi Hargita 1801 méteres csúcsán helyezzük el azt, több száz más kereszt, kopjafa és jel mellé. Amikor elkészült, felvittük a Szent István templomba és egy hétköznap – esti mise után – kérésünkre Mátyás atya megáldotta.

Az indulás előtti várakozás izgalma nőtnőtt a társaságnál és én még mindig csak tipródtam, menjek, vagy maradjak? Az indulás időpontja 2018. május 17-én hajnal 4 óra 30 percre volt kitzúve.

Május 15-én mégis eldöntöttem magamban, hogy elmegyek. Akkor még megvoltak a rackáim is. A fiammal megbeszéltem,

hogy amíg távol leszek, ellátja őket, de a döntésemről még mindig nem szóltam a szervezőknek.

Elérkezett május 16-a és amikor a tanyára mentem, azt tapasztaltam, hogy nem működik a szivattyúrendszer, ami a kútból a vizet biztosítja. Villanyszerelőt hívtam, de a hiba olyan természetű volt, hogy szakszerviz kellett hozzá, az pedig legjobb esetben is egy hét múlva jött volna ki. Elkeseredtem, bosszankodtam és arra gondoltam, milyen jó, nem szóltam, hogy mégis megyek. Aztán számbavettem a lehetőségeket, ha annyi vizet kihordok a tanyára, hogy elég legyen mire hazaérek, mégis el tudnék menni. Az autóban nem tudok érdemleges mennyiségű vizet elhelyezni. Eszembe jutott Bukovinszki Miklós, hátha segítene-e a probléma megoldásában? És segített. Késő estig hordókba hordtuk a vizet a tanyára. A feleségem aggódva figyelte az eseményeket. Tudta, ha ellenvetése van az úttal kapcsolatban, nem megyek. Így nem volt.

Másnap reggel 4.20-kor a busz mellett álltam és kérdeztem Tóth Ernőt, van-e hely számomra? Azt válaszolta, hely van, de Erdélyben, ahol a szállásunk lesz, ott nincs foglalva hely nekem. Kérdeztem Szabó Zolit, el tudtok-e szállásolni? – Megoldjuk – válaszolta. Aztán kifizettem az útköltségeket és útközben beváltottam a szükséges valutát. Így indultam el, annyi kétség, nem várt esemény leküzdése után. Még egy lépést sem tettünk, de máris rengeteg segítséget, megértést kaptam társaimtól, amit megköszönni is kevés.

Az utazáson 34-en vettünk részt. Többnyire családotól jöttek a társaim, sok fiatal is volt köztünk, a 7-20 éves korig, amely 5 napos volt, de nem tartozott a pihenés és passzív élményszerzés közé. Az úton résztvevők kikököntek napi életritusukból, ettől lett az út, zarándoklat. 9 órakor léptük át a határt és az erdélyi Mezőségnek vettük az irányt. 15 órakor Válaszútra érkeztünk. Itt született Wass Albert, de nem ezért jöttünk ide. Az akkor nemrég elhunyt Kallós Zoltán élete művét néztük meg, azt a néprajzi gyűjteményt, amit élete során gyűjtött össze. Abban az épületegyüttesben néztük meg a kiállítást, melynek tulajdonosa a Kallós család volt. Az 1950-es években elvették tőlük, csak a román forradalom után kapták vissza. Bentlakásos iskola működik benne a szórványban élő magyar gyermekek számára.

Este 9 órakor érkeztünk Bögzőre, itt volt állandó szállásunk. A helység Székelykeresztúr és Csíkszereda között van, fél-

úton. Magyar lakosú település, főleg reformátusok lakják. Családias fogadtatás, ellátás, házas ízek jellemzik a vendéglátó helyet. Szabó Zoltánék e faluból jöttek Százhalombattára, ahová igen gyakran hazatérnek.

Másnap ellátogattunk az 1000 éves határhoz, Gyimesbükkre. Itt csodálatos, egyszemélyes intézményre találtunk Deáki András nyugdíjas pedagógus személyében. Megnéztük az 1000 éves határ fellelhető emlékeit. A vesztegzár, a II. Rákóczi Ferenc idejében épített vár maradványait. (A vesztegzár arra szolgált, hogy a járványoknak elejét vegyék.) A Deáki úr által tulajdonjogilag rendezett bakterházat, ami az utolsó magyar vasútállomás volt a trianoni békediktátum előtt.

Másnap szombatra ébredtünk, 5 órakor reggeliztünk és indultunk Csíkszeredába, ahol megnéztük Makovecz Imre által tervezett templomot. Találkoztunk Darvas Kozma atyával és az ő csoportjához csatlakozva Máriát dicsőítő énekkel indultunk Csíksomlyóra, ami 6 km-es gyalogút. Közben végig velünk volt Mikulásik Gábor által készített jellegzetes színű – Százhalombatta feliratú – transzparens.

Áldoztatás közben eleredt az eső, ami a mise végére elállt. A 6 km-es utat a résztvevő hatalmas tömeg miatt 2 óra alatt tettük meg, mire eljutottuk a buszig, amivel jöttünk.

Vasárnap reggel a református templomot néztük meg, ami eredetileg katolikus román-kori templomnak épült. Az 1890-es években egy ablak áthelyezéskor fedezték fel az eredeti Szent László ábrázolást, amikor a kunnal harcol. Ez után indultunk el a kereszttel, amit a madarasi Hargita 1801 méteres csúcsára vittünk fel. Ide autóbusszal nem lehet feljönni, a madarasi menedékháztól gyalogosan vagy lóháton lehet a hegytető felé haladni. Találkoztunk hagyományőrző székely huszárokkal, akik lóháton igyekeztek felfelé. A keresztünk is sajátos módon jutott fel a csúcsra. Minden épkézláb férfi a hátán vitte 400-500 méterre keresztül. Megkerestük a lehetséges legjobb helyet, társaságot keresztünknek sokszáz társa között. A keresztet Százhalombatta irányába állítottuk, ami 513 km-re van tőle légvonalban. Nem volt könnyű feladat a köves talajban megfelelő mély gödröt ásni, ahol biztonságosan állja a „nemere” (uralkodó szél) szelét, a havakat az esőket. Elénekeltek himnuszunkat, megemlékeztünk elhunyt társainkról és frissiben rákerült 34 nemzeti szalag. Nem messze tőlünk – vasárnap lévén – szabadtéri misét

tartottak a madarasiak. Álltunk a csúcson a kereszt alatt és csodáltuk a látványt, ami elénk tárult, a zöldellő hegyeket, félig ködben úszva. A zöld és a szürke színek hangulatában szívtuk az örökké friss levegőt. A kérések, sóhajok százait mondtuk el, a mi komoly, robosztus keresztünk alatt. Legyen ez összekötő kapocs Ég és Föld között.

Utolsó aktusként megszólalt Mikulásik Gábor és Bukovinszki Miklós magyar szürke tülkéből az „Égig” hallatszó kürtszó. Eszembe jutott, vajon mikor szóltak itt ilyen kürtök utoljára? Megemlékeztünk Álmos vezérről.

Este volt már mire Bögzőre értünk. A vacsora mellé meglepetést kaptunk Szabó Zoltántól, aki Zetelakáról odahívott egy háromtagú cigányzenekart. Hallgattuk őket, aztán mi is dalra fakadtunk. Többen táncra perdültek. Szabó Zoltán és Bukovinszki Miklós sok szép szót énekelt a zenészekkel. Rájöttünk, hogy zenei kíséretre bizony nehezebb énekelni, mint anélkül. Éjfél után minden himnuszt elénekeltünk. Másnap reggeli után búcsút vettünk Bögzőtől.

Elindultunk hazafelé, de arra magam sem gondoltam, hogy olyan látványban és fizikai megpróbáltatásban részesülünk, ami ritkán adatik. Ez az élmény a a Tordai-sóbányában történt. A termelés már megszűnt ott, a só kitermelése az 1690-es évektől kezdődött. A 300 év alatt föntről lefelé haladtak a kitermeléssel. Amit ott láttunk, az egy 192 méter mély, 250 méter hosszú és 60 méter széles óriás akna volt. Legalján egy sós fekete tavacska van. Az akna két oldalán keskeny gyalogjáró van kialakítva fából. Ezen jártunk a mélység felett. A hőmérséklet 12 C fok. A le- és felmenetel 950 lépcsőfok megmászásával történt. Volt felvonó is, de olyan tömegek álltak sorban, hogy inkább a gyaloglást választottuk.

Bemutatták a kitermelés módját, azt az erőátviteli rendszert, amivel állati erő segítségével az 50 kg-os sötömböket a felszínre juttatták. A sóbányász napi normája 20 db 50 kg-os sötömb kifejtése volt. A bányában büntetésként nem lehetett dolgoztatni. A le- és felmenetel sem volt egyszerű, mert mielőtt leszálltak az aknába, közös imán vettek részt a sóból kifaragott Szűzanya szobránál.

Ezzel az élménnyel búcsúztunk Erdély szép földjéről. Utunkon hűséges kalauzunk volt Szaniszló József és Szabó Zoltán, akik otthonosan, a vidéket jól ismerve mutatták be szülőföldjüket és vezettek bennünket zárandoklatunkon. Szép példát adott a 14 személy az alkalmazkodás, segítőkészség területén. Utunk életreszóló élmény marad.

Egy hétfői nap este érkezünk haza. A

tanyán mindent úgy találtam, ahogy hagytam, a fiam mindent gondosan ellátott.

Közelt a Szent László-nap, az ezzel kapcsolatos utolsó simításokat is el kellett végezni. Mint arról már korábban is írtam, fontosnak tartottam és tartom a Szent László-napról való megemlékezést. Ennek szervezése, előkészítése rám hárult. Ha már kigondoltam csináljam is végig, ahogy szokták mondani: „Akire a kolompot ráteszik annak azt bizony rázni kell!”. Ebben az évben június 22-én a városi rendezvényekkel párhuzamosan a Dalárdánk nyitott nótás estét szervezett Pozsgai Imre pajtájában. A helyszín nagyon jó volt, az összeszokottság viszont hiányzott azokkal az emberekkel, akik öltözködésbe bejöttek. Vagy maradtak pár pohár bor mellett, vagy megnézték a „Pajtatárlatot” és elmentek. Mi magunk tudtuk a dolgunkat,



A Szent László szobor koszorúzása (2018. június 27.)

kínáltunk és énekeltünk. Kínáltuk a jó ételeket, italokat és énekeltünk. Június 27-én 19 órakor a Szent László szobornál megemlékeztünk Szent Lászlóról, majd megkoszorúztuk a szobrot.

Ezt követően a Zenalkó Etel Óvárosi Közösségi Házban megnéztük Jelenczki István „Élő Égig Igazság” című filmjét, mely a Szent Koronáról szól. Vetítés után a rendezővel beszélgettünk a filmről és tárgyáról a Szent Koronáról. 40-50 fő vett részt a filmvetítésen, a beszélgetésen. A rendező érdekes, hajlíthatatlan egyéniség. A nemzeti sorskérdések foglalkoztatják, annak mindig a mélyére hatol. Filmjei dokumentum jellegűek, nem játékfilmeket készít. Megszóltat jeles szakembereket adott témáról, bemutatja a fellelhető dokumentumokat és megfogalmazza az alig ismert összefüggéseket. Tökéletes képtechnikák segítségével,

az érzelmi és hangulati hatások jól érvényesülnek a filmjeiben. Állami támogatást soha nem kap a filmek elkészítéséhez. Ezek költségeit saját maga, vagy baráti társasága teremti elő. Több dokumentum jellegű filmet is készített: pl. a „Nem, nem soha!”, amely a trianoni diktátumról szól. Érdekes vállalkozása volt a feleségével, dr. Zseni Annamáriával készült filmje: „Az öntérkép”. A felesége gyakorló pszichológus, aki a filmben arra vállalkozott – a legkorszerűbb módszerekkel –, hogy nemzeti szinten lehetséges-e gyógyítani a transzgenerációs bántalmakat. Azaz gyakorlatilag összebékíteni a két nagy tábor résztvevőit, leegyszerűsítve a globálisan és nemzeti alapon gondolkodókat.

A filmet magam is többször megézttem, érdekes a lehetőség felvetése, de a gyakorlati kivitelezése nagyon nagy munkát igényelne és szinte minden szereplőnek –

legalább 2-3 millió embernek – a családállításnak megfelelően kellene ebben részt venni. A rendező személyisége, látásmódja, bátorsága, igazságkeresése arra készítetett, hogy meghívjam őt. Június 29-én a Szent László templomban egy zenés estet rendeztünk, „Magyar királyi udvarok zenéje Szent Lászlótól Mátyás királyig” címmel. A műsor előadója a „Musica Historica” zenekar volt. Az együttes régi hangszerekkel, zenés énekbemutatót tartott a régi korok zenéjéből.

Nem könnyen talál az érdeklődő ember hasonló, különleges zenére. A mi esetünkben pedig a helyünkbe jöttek. A belépés ingyenes volt, de a Szent László Napi költségek 235 000 Ft-ból valósultak meg.

(folytatjuk)

Lejegyezte: Szegedinác Anna

Részletek Krizsán László könyvéből

Százhalom évszázados krónikája

A FÉLHOLD ÁRNYÉKA SZÁZHALOM FELETT

Ha a történetíró sajátos és egyéni módszerrel azon szavak jelentésstartalmát vizsgálja, amelyek a XVI-XVII. században a magyar nyelv szókészletéből a törökbe – és fordítva – átkerültek, és az akkori nyelv legtöbbször használt kifejezéseiként, azokba beépülve kölcsönszavakká váltak, vázlatosan jellemezni tudná e történelmi korszak természetét.

Feltűnnék a közigazgatás nyelvbe beágyazódott magyar kölcsönszavak sokasága, annak ellenére, hogy e téren a középkori magyar gyakorlattól teljesen idegen, a mohamedán jogra épülő rendszert léptettek életbe. A magyar város, bíró, esküdt, tanács és törvény szavak az általuk kifejezett tartalom részleges fennmaradásával nem csupán a falusi igazgatásban, hanem a kádik által irányított hivatalok okmányai-ban is szerepelnek.

A bazár, cseber, pint, mérő (mérő), zsák, vekije (véka), istráng és számos használati cikket és mértéket jelölő, mindkét nyelvben használt szó a kereskedelmi kapcsolatok fejlettségére utal.

De, talán leginkább kifejezték e korszak lényegét, szenvedéseit és az alattvalók létbizonytalanságát a magyarból a korabeli török nyelvbe átkerült tolvaj, csavargó, hajdú szavak és a magyar nyelv ekkori török jövevényszavai: a betyár (bekjár), haramia, a pribék.

Noha a központi kormányzati elképzelések török részről arra irányultak, hogy Magyarország lakosságát lehetőleg súlyosabb megrázkódtatások nélkül vonják uralmuk alá, ez csupán a felsőbb vezetés szintjén és módszereiben érvényesülhetett.

Buda 1541. évi elfoglalása után a hazájába visszatérő hódító, Szulejmán szultán ez év október közepén több magyarországi vonatkozású rendeltet bocsátott ki, melyek egyike ekként hangzott: „Mindenki, kicsi és nagy, gazdag és szegény, helyén maradjon, a városi ember a városban, a falun lakó a falujában, a házas házában lakjék feleségével, gyermekeivel és rokonaival és mindenki korábbi foglalkozását űzze.”

E szultáni parancs, bár a változás lehetőségét és a változtatás szándékát több vonatkozásban kizárta, mégis magában hordozta a viszonyok átalakulásának legfőbb okát, a „mohamedán törvény” alkalmazását az élet minden területén.

Míg a szultáni parancs első része az élet „zavartalan” folytatásának lehetőségét, a biztonságot ígérte, a mohamedán törvény érvényesítését előíró második része a rendelet türelmi jegyeit megsemmisíteni látszik, mivel erre hivatkozva a nem mohamedán alattvalóval szemben az iszlám hívő minden esetben előnyt élvezett.

A török hódítás nyomán kialakult viszonyokat azonban alapvetően nem az uralkodói elv, a törvények szándéka és tartalma, hanem e törvények be nem tartása határozta meg.

E jelenség elsősorban azért feltűnő, mivel Magyarországot nem valami perifériális provinciaként kezelték, hanem „Szulejmán a megszállt Magyarország közigazgatását az autonóm hűbérállamoktól eltérően török belföldi minta szerint közvetlenül szervezte meg a területi egységek és hivatalos személyek ugyanolyan rendjével, mely a birodalom belső részeiben volt honos, de még finomabban kidolgozott tagozattal, hogy ez szem legyen, amely a padisah helyett lát, kéz, amely helyette fog és láb, amely helyette lép.”

A jól szervezett és kellően ellenőrzött államigazgatási rendszernek ilyen bázison kifogástalanul, de legalább úgy kellett volna működnie, mint a Török Birodalom belső tartományaiban, vagy mohamedánná lett

meghódított területein. Azonban néhány lényegi sajátosság alapvetően megkülönböztette mind a belső, birodalmi, mind a hódolt tartományoktól. A legfontosabb különbség – egyben ellentét – a mohamedán hódító és a nem iszlám-hitű alattvalók között volt. Korlátozta továbbá a Birodalom belső területein jól alkalmazható törvények hatását az a körülmény is, hogy a regionális igazgatásban nem török, hanem törökké lett, korábban meghódított népekből török szolgálatba szegődő tisztviselők hajtották és hajtatták végre a központi rendeleteket, a saját, Balkánról hozott normáik szerint, eltérően mind a török, mind a magyar hagyományoktól.

A legkiáltóbb különbség az ugyanazon törvényekkel kormányzott magyar tartományok és a belső török területek között az életlehetőség tekintetében mutatkozott meg. Míg a Birodalom belső provinciáiban élő török alattvaló háborút, hadmeneteket soha nem élt meg, borzalmairól csupán elképzelései lehettek, addig a magyar folytonos háborúskodás, hadvonulások közepette tengette mindennapjait.

Így a törvények fogadtatása és eredményei a hódolt Magyarországon szükségszerűen eltérően alakultak azon hatásoktól, melyet ugyanazon törvények és rendeletek a belső török területeken kiváltottak. Ott az iszlám törvényekkel körülbástyázott államrendjét mélyítették el, nálunk pedig kialakították azokat a közállapotokat, melyekből a bevezetőben említett tolvaj, betyár, haramia szavak azonos tartalmat nyertek a hódítók és meghódítottak nyelvében egyaránt.

SZÁZHALOM A HADAK ÚTJÁN

A magyar föld lakói 1526 után először találkoztak az országban hosszú időre berendezkedő hódítóval. 1529-ben Százhalom lakóira közvetlenül is ráborult az „Isten földi Helytartójának árnyéka.”

A szultán, akitől egész Európa rettegett, az 1529-ik évi hadmenete során, szeptember 2-án Százhalmon táborozott. E rendkívüli eseményt Szulejmán naplója az alábbiak szerint örökítette meg: „28. csütörtök. Táborozás Szász-Halom nevű helyen. Közeli állomás. Három gyaur bég nyilvánítá hódolatát, kiknek egyike a deszpot fia, a ki az állomásra jövén, a pasának kezét csókolta. Hogy senki előre ne menjen Budára, a rumilii kethuda és a szipáhi-oglánok titkára előre küldettek. Bizonyossá lett, hogy a budai hitetlenek nem akarnak meghódolni.”

Szulejmán naplója az első török okmány, amelyben Százhalom neve előfordul. A helység neve – hangzás után – „Szászhalom” alakban szerepel.

A fél évezredes nemzeti történelmet korábban csupán 1241-ben rázta meg egy romboló vihar, a tatárdúlás. Ám ez, akár az orkán hirtelen támadt, kegyetlen erővel tombolt, de éppoly gyorsan el is múlt, mint érkezett. A törökülés azonban – a szélviharhoz hasonlított tatárjárással szemben – hosszú időn át; sötét égbolttól viaszosan pergő őszi eső monotoníájával az elmúlást idézte.

A török uralom alá került országrészek lakossága nem egy időben és nem azonos módon ismerte meg a török hódítás természetét és szenvedéseit. Legelőször és legalaposabban azon falvak lakói tapasztalhatták meg az új helyzetet, akik a török hadsereg felvonulási útja mellett éltek. E tekintetben Százhalom fokozottan hátrányos helyzetben volt, mivel három hadi útvonal mellett feküdt. Az északi-budai út a falu határában találkozott a tihanyi apátság alapítóleveléből, legrégebb nyelvemlékünk-ből ismert „Fehérvárra menő hadi út”-tal, a harmadik felvonulási vonal pedig a Duna volt. E három útvonalon egész esztendőben nagy számban – háború idején tömegesen – vonultak le-fel a csapatok, de ezeken az útvonalakon bonyolódott le a kereskedelem is. A fizetetlen magyar végvári vitézek számára különösen gazdag zsákmányt ígért terület.

Buda közelsége még inkább fokozta a veszélyeztetettséget. Minden kísérlet, amely Buda felszabadítására irányult, először e területeket tarolta le, és minden török ellenakció pusztítását is rendszerint e vidék lakossága érezte meg legjobban. A hadak másfél évszázadon át tartó jelenléte oly bélyeget hagyott e tájon, hogy a szemlélődő még a XIX. század közepén is török táborhelyeket és őrhalmokat feltételezett itt.

Buda végleges elfoglalása után Szulejmán szultán rendeletet bocsátott ki az

Európába legmélyebben benyúló katonai központ és a birodalmi területek közötti összeköttetés biztosításáról. A rendelet nyomán a Duna mentén és a vele párhuzamos hadi út vonalán erődítéseket létesítettek. A legközelebbi, Százhalom határával szinte érintkező erőd Hamza bég palánkjá volt.

Hamza bég a XVI. század közepén a végvári élet messzeföldön ismert és rettegett alakja volt. Nem török, hanem török szolgálatba szegődött szerb vagy bosnyák katona volt, akit korabeli szóhasználatul „pribék”-nek neveztek. Olyan jelentős harcos volt, hogy később az igen fontos Fehérvár parancsnokságát nyerte el és 1559-ben még a budai pasa kijelölésénél is számbajöhető jelölt volt.

Az erődöt építő Hamza bég Százhalom lakóit rendszeresen kihajtatta vármunkára, majd a palánk elkészülte után kötelességükre tette a védőművek gondozását, javítását és hozzájárulást szabott ki a várórség élelmézéséhez.

A százalmi határ szomszédságában fekvő és építője után „Hamzabég”, „Hamzabég”-nek nevezett erőd – amely közel kétszáz éven keresztül Erd falunak is nevet adott – 1590-ben a végvári vitézek portyái nyomán megsemmisült. A palánk újjáépítését Iszmail budai pasa rendelte el. „a rájákat és népeket összegyűjtven, újból felépítette.” Az építésre összegyűjtött ráják* és népek között százalmi alattvalók – noha szomszédok lévén a legkönnyebben begyűjthetők lettek volna – nem voltak. Ekkorra már Százhalom is elhagyott faluvá vált.

Ám a későbbiekben a XVII. század közepén végbement újraterülepítés után a százalmi rájáknak ismét kötelességévé vált a vármunka. A török hatóságok e robotnemet a legszigorúbban megkövetelték. A török hódoltság időszakából fennmaradtak olyan vármunkára szólító levelek is a falvak bíráihoz, melyekre elrettentésül az akasztás, a nyársbahúzás és kerékbetörés eszközeit rajzolták fel.

Hamzabég erődjét 1602-ben Pogrányi Benedek naszádoskapitány elpusztította több más Duna menti erősséggel együtt. Egyedül Adony palánkját hagyta épségben, ahol 200 magyar gyalogost helyezett el.

A török által megszállt területek központjában nem sokáig létezhetett magyar szigetként az adonyi helyőrség. A törökök ismét elfoglalták az erődöt, és annak jeléül,

hogy a magyar őrség elűzésével nagy szegénytől és felelősségtől szabadultak meg, Adonyt ezután Dzsankurtaránnak, azaz Lélekszabadítónak nevezték és hozzáálltak az erőd újbóli megerősítéséhez, ami a környékbeli lakosságnak súlyos élelmézési és robotterhet jelentett.

A harmadik közelben fekvő erősség Ercsi palánkjá volt. Ennek fenntartásához Százhalom jobbágyságot éppoly gyakorisággal vettek igénybe, mint Hamzabég erődjénél.

A Duna mentén települt török erődök őrségéről 1577-ből fennmaradt egy magyar kémjelentés, amely közli, hogy „Az Duna melleth valok és menyin vagynak”.

E jelentés azon török erősségek közül, ahova Százhalom rájáinak szolgálnia kellett, csak Adonyt említi. Valószínűleg azért csak ezt, mert Hamzabég és Ercsi palánkjába nem sikerült bejutnia és adatokat szereznie az őrség összetételéről a magyar kémnek.

Az adonyi török helyőrség 1577-ben az alábbi egységekből állott: egy aga, hatvan ló, negyven martalóc, szpahik (lovaskatonák), két tüzér és egy ágyú. Azon Duna menti erődökről, melyek Százhalomtól védtek és melyeknek erődítésére oly sokszor kihajtották a község lakosságát, egy másik kémjelentésből alkothatunk pontos képet.

1662-ben egy császári béke delegáció indult Temesvárra, azzal a megbízással, hogy a temesvári pasa közvetítését kérje a Bécs és a Porta között kötendő békéhez. A küldöttségbe, amely a Duna mentén haladva közelítette meg célját, besorozták Heinrich Ottendorf mérnökkari ezredet is. A békeküldöttség a Duna vonalán épített várakban szállt meg éjszakánként és Ottendorf – Montecuccoli megbízásából – pontos vázrajzokat készített a Duna-menti török erődökről, majd a küldetés befejeztével szóbeli leírást is mellékelte rajzaihoz. Ottendorf munkájából így hiteles képet nyerhetünk azon erődökről melyek fenntartásához Százhalom lakói is hozzájárultak.

Százhalom népe különösen sokat szenvedett a császári és török hadvonulások mellett a magyar végvári katonák portyáitól. A rajtaütések, melyeknek célpontjai a hadi utakon szállított árucikkek és ezeken hajtott állatsordák voltak, tetemes kárt okoztak a lakosságnak is, mert ha a zsákmány várakozáson alul maradt, honfitársaik szegényes javaiból kárpótolták magukat a végváriak.

A tatai, a tihanyi, a veszprémi, de főként a várpalotai vitézek látogatták rendszere-

* Rája: adófizető alattvaló

sen Buda környékét. A portyák többségét a XVI. század 50-es 60-as éveiben indították e vidékre, akkor, amikor a falvak még lakottak voltak és későbbi elnéptelenedésüknek egyik oka éppen a végváriak folytonos zaklatása volt.

A budai pasák magyar nyelvű leveleiből fogalmat alkothatunk azokról a tragédiákról, amelyek a hadi utakon, „Hamzabég mezején”, a „hamzabégi palánk szomszédságában” végbementek. A fenti helymeghatározásokkal közölt események Érd, Tárnok, Diósd vagy Százhalom területére lokalizálhatók. Az itt végbemenő eseményekről – jelentőségük miatt – a legmagasabb rangú magyarországi török tisztviselő közvetlenül a Habsburg uralkodót vagy a császári hadsereg főparancsnokát értesítette.

1567. szeptember 9-én Musztafa budai pasa arról panaszkodik gróf Salm Ecknek, hogy magyar végváriak Hamzabég alatt, a fehérvári úton „áros” (kereskedő) zsidókat fogtak el, áruikkal, barmaikkal és szolgálkaikkal együtt. Kéri a károsultak elbocsátását.

1569. november 15-én a budai pasa egyenesen Miksa császárnak jelenti, hogy a tataiak az elmúlt napokban Hamzabég palánkjától 700 ökröt, Adony mellől pedig 2000 juhot hajtottak el: „Nem tűrhetők, hogy néminemű ellenkezők felől ne emlékeznének felségednek: kik minden képpen azon töreködnék, hogy mivel az frigynek ártalmára akarnak lönni; ez el mult napokban az tataiak alá jüttenek, Hamza bek párkányátul 700 ökröket ragattanak el. Ismég ottan hamar az győriek Adony párkányból 2000 juhot vittének el.”

Eszterendő sem telt el, a budai pasa 1570. október 9-i levele ismét a magyar végvári katonák zsákmányolásáról értesíti Miksa császárt, panaszolván, hogy: „ittén közel hozzánk az érdi barmokat, juhokat mind el vívék.”

1576 májusában a budai pasa Trautson János főkapitányt értesíti arról, hogy: „ugyanazon holnapnak 14. napján az tataiak, komáromiak az Hamza Bék Érd nevű kastéllyalatt, az fűvön valami lovak vannak, üres fékökkel reájuk jüttenek kiket el akartak lopni, de mivel hogy őrzőket vetöttünk, azok eszökben vötték és hiában jártanak.”

Rövidesen, az év december 12-i keltezésével, Ernő főherceg is kapott panaszlevelet Musztafa pasától a végváriak újabb zsákmányolásáról: „Ismég az mai napon az Hamza bek kastéllyal mellett, ki Budához nem messze, valami szegény kereskedő törökök jönnek volt, az tataiak reá találtanak, kit le

vágtanak, s kit el vittének bennök.”

Az újszterendő elején, 1577-ben a budai pasa ismét Ernő herceget keresi meg, intézkedést sürgetve a végvári portyázások megszüntetése érdekében: „Az elmult holnapnak (január) 22. napján a tataiak, komáromiak, és mind az többi, az érdi kastély alól barmokat, juhokat el hajtanak, kiket nyilván tudunk, hogy mostanis az komáromi szigetben vannak.”

Vejsz pasa Rudolf császárhoz intézett, 1579 nyarán írott levelében arról tudósít, hogy a Buda környékét immáron szinte az egész végvidék portyázó katonasága – a tatai, a győri, a komáromi, a várpalotai, a veszprémi, a pápai és a kanizsai őrség – támadja: „Tatábul három uttal Budához közel, Hamza bek kastélyára rohantak, barmokat mind el hajtották, másszor is még az palánkra ütöttek, kit meg öltek bennök, s kit el vittének. Harmadszor, hogy utat állottak, azonközben kézben akadtak.”

Pár nap múltán, 1579. július 1-jén, Vejsz pasa Ernő főhercegnek a végváriak újabb támadásáról ír: „Budához közel egy tarack lövésnyire, Hamza bek szerájára, az tataiak, komáromiak éjjel reá rohantanak, valami egynéhány törököket fekvésükben találtanak, kit meg öltek s kit el vittének, juhokat, barmokat, lovakat el ragatták.”

Hamza bég ezen portyázások idején már régen nem a róla elnevezett érdi palánkvárban szolgált. A szultán egy katonailag fontosabb erődbe, Székesfehérvárba vezényelte. De a Hamza bég elleni támadások nem szüntek meg a híres bég távozásával, mivel a végvári portyák nem kizárólagosan az érdi erőd, Hamzabég palánkjá ellen irányultak, csupán ez az erőd volt azon mindkét fél által ismert pont, ahova nagyjából kötni lehetett az eseményeket. A Hamzabég helység határával érintkező Százhalom lakói – amíg helyükön voltak – a portyázásoktól éppúgy szenvedtek, mint azok a szomszédai, kiknek lakhelyét nevükön említették.

A budai pasák magyar nyelvű leveleiben felsorolt hadi vállalkozások, rablások, portyák az általános helyzet megítélése szempontjából azért különleges jelentőségűek, mert a mindkét fél részéről hivatalosan elismert békeidőben történtek.

Milyen életkörülményeket ígérhetett akkor a háború, ha a „frigy” is ilyen pusztítással járt? E kérdésre az 1590-ben kirobbant tizenöt éves háború eseményei válaszoltak ezernyi ártatlan szolgálónép legyilkolásával és elnéptelenedett falvak sokaságával.

Százhalom is ezek közé tartozott. Lakói a nagy háború kezdetekor futottak el,

többségükben a királyi Magyarország területére, ahol a megfogyatkozott munkaerő pótlására szívesen fogadták őket és kívül estek a nagy hadvonulások útvonalából.

Az 1590-el kezdődő tizenöt éves háború az az időszak, amikor Százhalom színmagyar lakossága eltűnik a háború forgatagában.

Az 1600-as évek közepe táján az elhagyott otthonokat újra benépesítő reménykedők nem az őslakók közül kerültek ki, hanem a környező helységek földnélküli zsellerei vagy a török hatóságok által a Balkánról betelepített népcsoportokból verbuválódtak.

Sokáig e letelepülő vegyes lakosság sem maradhatott helyén. 1663 nyarán 150.000 főnyi török sereg indult a nagyvezér parancsnoksága alatt nyugat- és felső-Magyarország ellen. E hatalmas sereg elől Százhalom lakói akként menekültek el, hogy terményeiket sem tudták begyűjteni. A szétfutott lakosság vissza sem tért. Ily módon a környéket sújtó legnagyobb háborús csapás a Százhalom határában lezajlott Hamzabégi csata 1684. július 22-én lakossági áldozatokat nem követelt, pusztalévén mindkét falu. Ám annál nagyobb kár érte az elhagyott házakat. Nehogy a törökök védelmet vagy búvóhelyet leljenek az elhagyott házakban, lotharingiai Károly herceg minden Buda alatti falut felégettetett és földig romboltatott. Ezen rombolás nagyban korlátozta egy későbbi visszatelepülés fizikai lehetőségeit.

A Százhalom és Hamzabég határában 1684. július 22-én lezajlott ütközetben került bevetésre török részről a legnagyobb tevés osztag, amely a magyarországi harcokban szerepelt. Ezt a különleges osztagot, amely Beksi Musztafa parancsnoksága alatt állt, magyar lovasok szórták szét.

Budavár visszavívása után, 1686. szeptember 6-án egy 8.000 főből álló sereget küldött ki a császári hadvezetőség a Dráva irányába menekülő budai őrség maradványainak üldözésére. Ez a sereg egy napot töltött Érd (Oerd), Százhalom határában. Különbözőbb dűlást, pusztítást az idő rövidsége nem engedélyezett, de leginkább az a körülmény „óvta” meg a pusztalvakat, hogy a korábbi totális rombolás helyszínén nem marad feldűlni való. Egy napot időzve, szeptember 7-én továbbvonultak Erzsibe. Százhalomra és környékére a török hatalom többé nem tért vissza.

Volt egyszer egy Százhalom...

Családtörténeti emlékek, dokumentumok (megjelent 2018-ban)

A Nedelkovics család

Több ezer éves történelmünkben 50-60 év elenyésző idő, viszont ahhoz elegendő, hogy akkor élt őseink feledésbe merüljenek. Csupán leszármazottaik emlékeztében élnek, pedig Százhalombatta falu megbecsült polgárai voltak. Családommal és unokatestvéreimmel együtt Nagypántól és Nagyanyánktól kezdve szeretnék a család történetéről írni, hogy mások is megismerhessék őket, valamint azt a kort, amiben éltek, azt az életformát, ami Százhalombatta parasztságának életét jellemezték.

hold földön ültettek el. A telek valóságos palántakert volt. Melegágyakat csináltak, a faluból mindenki tőlük vette a palántát. Egy parasztembernek megfontoltnak kellett lennie, mivel meg kellett terveznie évekre a jövőjét, hiszen el kellett tartania a nagy családját.

Az én nagyszüleimet a mai időkben biokertésznek neveznék, mert mindent visszaforgattak a természetbe, amit csak lehetett. A Kossuth Lajos utcai telken voltak a melegágyak és egy nagy verem. Nagypám a téli időszakban mindig felhozta a jeget a

tozásról, amit sokan megkérdőjeleznek. Egy biztos, ha csak az elmúlt 5 év téli időjárásaira gondolok, a nagypám hiába ment volna le a Dunára jégért, üres kézzel jött volna vissza.

Nagyszüleimnek volt még egy földterülete a Benta patak mellett, melynek öntözését a patakából oldották meg. Ezt bizonyítja, hogy annak idején vízhasználati tervet is készítettek. Ezt az 1921. 04. 22-én kelt műszaki leírás eredeti okirata bizonyítja.

Nagypám Magyarországon honosítási eljárás keretében 1928. 01. 23-án tett állampolgári esküt. Nagyszüleim házassága 1908. 02. 09-én Százhalombattán kötött. Végig boldog, és kiegyensúlyozott volt, noha nehéz életük volt, tele gondokkal, problémákkal, tragédiákkal. Tavasztól őszig keményen dolgoztak, de télen sem tétlenkedtek, javították az eszközeiket, tervezték a következő évet. Ők még nem tudtak az ultraibolya sugárzásról, mégis hajnalban és késő délután dolgoztak a földeken, a tűző napon az otthoni munkákat végezték. Mire jött az ősz a legtöbb étel-miszerből annyit tartalékoztak, ami egész évben elég volt. A mezei munka mellett otthon állatokat tartottak, élmény volt egy-egy disznóvágás, amikor is a család, a rokonok összejöttek vacsorára.

Míg nagypám volt a gondoskodó, érzelmeit nehezen mutatta ki, de éreztük szeretetét. Egyenes, becsületes ember volt. Ezzel szemben nagyanyám maga volt a szeretet. Még 60 év elteltével is szeretettel gondolok rá. Csendes, közkedvelt asszony volt, akit szerbek, magyarok egyaránt Kátó néninek hívtak. Ő vezette a háztartást, nevelte a gyerekeket. A téli estéken összejöttek a többi szerb asszonnal beszélgetni, történeteket mesélni. A petróleumlámpát lejjebb csavarták, így ha nála aludhattam, a félhomályban duruzsolásukat hallgatva aludtam el. Hosszú évekket elelőtt, amikor a csatornát vezettük be a Kossuth Lajos utcai telkünkre, a fiam ásás közben egy lópatkót talált. Amikor a ke-



Második generációs szerb lányok

Nagyszüleink: Nedelkovics Miklós (Nikolá Nedelkov) 1878. 07.05. Pusevo, Galambos Katalin (Kátá Golubovity) 1889. 04.07. Százhalombatta. Árverésen 1000 koronáért megvették két ingatlan közös udvarral. Szorgalmas emberek voltak, így több helyen vásároltak kisebb földdarabokat (kisparlag, nagyparlag, alsó szőlő, Duna part stb.). Amikor a bank felparcellázta a mai Kossuth Lajos utcai földrészt, megvették azt a telket, amin most én élek a családommal. Palántákat neveltek, amit a Duna-parti részen lévő ó

Dunáról, amit a verembe helyezett el, majd erre jött rá a kukoricaszár és szalma. Mivel abban az időszakban még nem voltak hűtőházak, egyszerre pedig nem tudta értékesíteni a megtermelt zöldségeket, muszáj volt a frissen tartás érdekében az árut elvermelni, hogy aztán nagyanyám heteken át árulhassa a piacon. A nagypám által megtermelt zöldséget nagyanyám putnyokban, a hegyen keresztül, gyalog vitte az érdi piacra, ahonnan mindig hozott nekünk valami apróságot.

Manapság sokat beszélünk a klímavál-

zembe vettem, felrémlent előttem nagyszüleim arca és az ő világuk. Azonnal tudtam, hogy a talált lópatkó csakis a nagyapám lováról eshetett le.

A szerbek és bolgárok vallása görögkeleti, míg a magyarok a faluban zömmel katolikus hitűek voltak. A nagyszüleim idején a szerb ünnepek voltak elsődlegesek, gyönyörű szertartások voltak, de tiszteltben tartották a magyar ünnepeket is. Vegyes házasságok szinte elő sem fordultak. A szüleim idején még csak a szerb ünnepeket tartottuk meg, de változtak az idők és több lett a vegyesházasság, ami természetes velejárója lett, hogy mindkét szokást egyformán megtartották. A szerb ünnepekkor a szüleimmel ünnepeltünk családostól, magyar ünnepeken a férjem családjával. Ennek igazán a gyerekeink örültek, hiszen kétszer kaptak ajándékot.

Sokszor felteszem magamnak azt a kérdést, hogy mi az, ami a bolgár identitásból megmaradt? Talán egy-két étel, ami ma már különlegességnek számít. Ilyen például a sült paprika elkészítése, melyet a fiam az édesanyámtól tanult meg. Ezt az ételt a mai napig hagyományosan platnin sütjük meg. A paprika illata messze száll. Ilyenkor a régi magyar szomszédjainknak – akik még gyerekkorukból emlékeznek erre az ételre – mindig viszünk kóstolót. Elkészítése: a sült paprikáról lehúzzuk a

tudott. Adataik csak 1888-tól vannak, és a katonai archívumban sem találtak róla adatot. Ezért csak az édesanyám által elmondottakra hagyatkozhatok. Nagyszüleim házasságából 7 gyermek született. Sajnos elsőszülött gyermekük, Szerámfla balesetben meghalt 2-3 éves korában, elütötte egy lovaskocsi. Életben maradt gyermekeik: György (Gyurá), Szerámfilá, Veroniká, Risztáná (Rica), Miklós (Nikolá), László (Zlátoje).

Sajnos nagyapámat 1953-ban, nagyanyámat pedig 1956-ban elvesztettük. Átélték két háborút, beszolgáltatást és sorolhatnám még mi mindent, mégis tisztességgel felnevelték mind a hat gyermeküket.

A család negyedik szülöttje Nedelkovics Veronika. A három lány közül ő volt a középső, ő volt az édesanyám. Szép, okos, gyakorlatias nő volt. Szerette a természetet, a kertészkedést, így sokat segített az édesapjának. Téli időszakban gyalog a hegyen keresztül, többedmagával, a Bánagyutacs Gyárba ment dolgozni. Előfordult, hogy a battai téglagyárban is dolgozott.

A háború alatt rendszeresen járt cserélni különféle otthon megtermelt élelmiszert. Az utat sokszor a vonatlépcsőn utazva tette meg. A háború után ismerkedett meg édesapámmal, aki az egyik rokonához,

az akkori szokás szerint, a menyasszonyi háznál. Az előkészületekben segítettek rokonok, szomszédok, barátok. Együtt sütöttek, főztek. Vacsora után tálcán kínáltak süteményt a nézelődőknek.

Az esküvő után Soroksáron laktak, ott volt édesapámnak háza és jól felszerelt kertészete. Házasságkötésüket követő év-



Sándorovics Natália

ben, amikor édesanyám a szüleit meglátogatta, 1946-ban megszülettem Százhalombattán. Mivel orvos nem volt a faluban, így a szüléseket Gólya néni vezette le. Legtöbbször így ismerték, kevesen tudták, hogy Vera volt a neve.

Gyermekkoromban Soroksáron éltünk, de nagyon sokat voltam a nagyszüleimnél, hiszen sokáig egyetlen unokájuk voltam. 1951-ben megszületett a húgom, Natália. Az általános iskolát még Soroksáron kezdtem. Azonban édesapám kertészetét államosították, házáat elvették, amibe egy idegen családot telepítettek. Nekünk egy szobát hagytak, ezért a szüleim úgy döntöttek, hogy Százhalombattára költöznek egy új, jobb élet reményében. Újra kellett kezdeni az életünket, noha ez az ötvenes években nem volt könnyű. Édesapám a TSZ-ben helyezkedett el. Tavasztól-őszig kint laktunk a kertészetben Benta Pusztán, ahol apám kertész volt, Anyám a háztáji földön zöldségeket termesztett, amit aztán a piacon adott el. Nagyon sokat dolgoztak, így nekünk is kijutott az otthoni feladatokból. Nekem a Benta pusztát az a szabadságot jelentette, amit csak az ismer, aki élt már tanyán.

Ebben az időben parcellázták az Újtelepet, így a szüleim úgy döntöttek, hogy ott



Sándorovics Illés és felesége, Nedelkovics Veronika

héját, majd megpároljuk fokhagymás zsírban. Kenyérrel fogyasztjuk.

Szerettünk volna többet megtudni nagyapám családjáról, így a fiammal levelet írtunk Pusevo polgármesterének, akitől kedves levelet kaptunk, de segíteni nem



Osztovcics Márta nénihez járt vendégségbe. A rövid ismeretségből szerelem, majd 1945. 10. 21-én, édesanyám születésnapján házasság lett. Édesapám, Sándorovics Illés székesfehérvári szerb családból származott. Lakodalmuk három napig tartott,

fogják saját otthonukat felépíteni. Édesapám kilépett a Tsz-ből, mivel abból a keresetből nem lehetett egy családot eltartani és OTP részletet fizetni, viszont édesanyám belépett helyette. Ő a kertészetben dolgozott, a mai betontelep helyén, de sajnos egészsége megromlott, ezért Érden a Tsz. portán kapott állást egészen a nyugdíjba vonulásáig.

Édesapám a Metallochemia Vállalatnál helyezkedett el. Szigorúan, de szeretettel neveltek bennünket, még a legszegényebb időben is igyekeztek, hogy ne szenvedjünk semmiben hiányt. Édesapám a nyugdíjba vonulása után a telket művelte édesanyámmal. A megtermelt zöldséget, gyümölcsöt apám az úgynevezett Versits ABC előtt árulta.

Sajnos a húgom 1993-ban fiatalon meghalt. Édesanyám ezt a fájdalmat nem tudta elviselni, így egy évvel később követte a húgomat. Apám szép kort élte meg, hét évvel később, 87 évesen hunyt el. Gyermekkorunkban lázadoztunk a feladatok miatt, de felnőttkorunkban értettük meg, mekkora erőfeszítés kellett ahhoz, hogy az életüket többször újrakezdjék.

Ketten voltunk testvérek, Erzsébet és Natália. Először a húgomról, hiszen neki olyan rövid élet adatott meg. Jó kedélyű, vidám, barátságos lány volt. 1969-ben ment férjhez, két kislánya született: Veronika és Andrea. Hosszú ideig a szüleimnél laktak, majd a Gesztenyés lakótelepen kaptak lakást. A húgom a lányait nagy szeretetben nevelte fel, mindketten továbbtanultak.

Én az általános iskolát Soroksáron kezdtem, de fél év után a fenti okok miatt Százhalombattán folytattam, itt is fejeztem be. Csodálatos tanítóink voltak. Nem volt szükség fogadóórára, hiszen tanáraink napi szinten találkoztak szüleinkkel, itt éltek velünk. Ballagásunkra Újhelyi igazgató úr mindenkiről csasztuskát írt, amit előadtunk. Háború utáni generáció voltunk, nem sok gyerek született, így összesen 17-en voltunk, 13 fiú, és 4 lány.

1960-ban felvettek a Budai Nagy Antal Gimnáziumba, itt is érettségiztem. Mivel a húgom ekkor fejezte be az általános iskolát, és két gyerek taníttatását a szüleim nem tudták anyagilag vállalni, érettségi után adminisztrátorként kezdtem dolgozni. Munka mellett három évig számvitelt tanultam, majd két évig munkásellátási tanfolyamra jártam. 1966-ban a munkahelyemen megismerkedtem a férjemmel, Horváth Lászlóval, aki akkor szerelt le a katonaságtól. 1968-ban házasodtunk ösz-

sze. Három évig a szüleimmel laktunk, majd édesanyám nekem ajándékozta a Kossuth Lajos utcai telket. Itt szülői, baráti segítséggel építkeztünk, akkor még lehetett kalákában építkezni. 1971-ben beköltöztünk a közös otthonunkba, 1973-ban itt született meg fiunk, László.

Férjem családsterető, rendes ember volt, közös életünk során sok mindent vé-

el nyugdíjba.

A következő generáció László fiam, aki 1973-ban született. Mivel a szüleim az Újtelepen laktak, nem tudtak nekünk segíteni, így a férjemmel együtt kellett megtanulnunk egy gyerek gondozását. Márta viccesen keresztfiának tekinti a fiamat, hiszen Ő segített először megfürdetni.

A gyereknevelés nehéz időszak volt,



TSZ-kertészet

gigcsináltunk. Egymásra voltunk utalva, talán ezért is kötődünk nagyon egymáshoz, de sajnos betegség következtében 2014-ben elhunyt. Gyereket neveltünk, dolgoztunk, képeztük magunkat. A fiam 14 hónapos volt, amikor olyan körülmények adódtak, hogy vissza kellett mennem dolgozni. A rendszerváltásig a Munkásellátási Osztályt vezettem. Munkámat megbecsülték, elismerték. Talán ennek volt köszönhető, hogy egy csepeli szakszervezeti delegációval kiutazhattam Ausztriába, Graz környékére. Ez azért volt érdekes, mert akkor kaptam először kék útlevelet, először jutottam ki nyugatra, először láttam szupermarketeket. Előtte külföldön, csak a szocialista országokba járhattunk piros útlevéllel. Később már családostól utazhattunk bárhova.

A rendszerváltáskor az elsők között számolták fel a munkahelyünket, így a férjemmel együtt lettünk munkanélküliek. Szerencsére mindketten találtunk új munkahelyet. Férjem az Erőkarnál helyezkedett el, én egy bank kirendeltségének vezetője lettem, ahonnan évekkel később jöhöttem

mivel sorra jöttek a gyerekbetegségek. Később, az óvodai évek alatt már könnyebb volt. A fiam az általános iskolai tanulmányait az 1. sz Általános Iskolában, középiskolai tanulmányait már Budapesten a Fáy András Közlekedésgépészeti Szak-középiskolában végezte. A műszaki dolgok érdekelték, de sok mindenre az édesapja tanította meg. Érettségi után, a kötelező sorkatonai szolgálatát teljesítette, ahol megismerte későbbi feleségét, Andreát. Házasságkötésüket követő évben, 1995-ben megszületett az unokám, Miléna Anna. Ő a sors ajándéka számomra, már a születésével segített túlélnem szeretteim elvesztését. Az unokám abban a szerencsés helyzetben volt, hogy 2,5 évet otthon tölthetett az édesanyjával. Ezt követően bölcsődés lett, majd az óvárosi óvodába járt.

Mint minden nagymama én is nagyon elfogult vagyok az unokámmal szemben. Talán ez annak is köszönhető, hogy születése óta nagyon erős kötődés alakult ki köztünk. Pici korától fogva rengeteg közös programunk volt, ilyenek voltak a nyári családi nyaralások. Amikor a férjem már

nyugdijas volt, rendszeresen ő vitte úszni, lovagolni, táncolni, mesemondó versenyekre. De az évek elszálltak és az unokám már az Egyesült Királyságban a Southampton-i egyetem hallgatója. Jelenleg a harmadik egyetemi évét tölti Németországban a Freiburg-i Albert-Ludwig Egyetemen. Angolul és németül kiválóan beszél. Kihasználja az EU adta lehetőségeket különböző projekteken vesz részt és ezáltal számos pályázatot nyert el. De ez már egy más generáció.

*

Ezek után szeretném bemutatni az édesanyám testvéreit és azok gyermekeit.

A család első szülője Nedelkovics György (Gyurá) 1913. 03. 12-én született, Százhalombattán. Lázadozó gyerek volt. A II. világháborúban fogságba esett a mai Szlovákia területén. A fogsányi fogolytáborban tolmácsolt. A háború után az első transzporttal visszahozták Magyarországra. Hazakerülve a családi földken dolgozott, legnagyobb segítsége volt édesapjának. Később önállósodott, megalakította a bolgárkertészetet a Mengesz tanyánál, a mai Fuga területén. Ebben az időben vette el Bartha Rozáliát, aki feltűnő szépségű asszony volt, nagyon szerették egymást. A munkában is partnerek voltak. Akkor már megengedhették maguknak, hogy egy-két embert felvegyenek a kertészetbe segítségné.

Amikor megalakultak a Tsz-ek, az első között lépett be önként. Három Tsz alakult, és az egyiknek, az „Aranykalász”-nak, az elnökévé választották. Felesége szintén a Tsz-ben, a gombüzemben dolgozott. Gyurá népszerű volt, munkáját igyekezett a legmagasabb szinten végezni. Mivel mindig egyfajta szívart szívott, az emberek kedveskedve „pipás” Gyurának szólították. A beosztottjai nagyon szerették, de népszerű volt az ismerősei körében is. A Tsz-ek összevonásakor ő lett a kertészet vezetője. Majd amikor a százhalombattai és az érdi Tsz-t egyesítették, megalakult a Benta-völgye Tsz., Gyura nyugdíjba vonult.

Közben 1949. 11. 30-án Százhalombattán megszületett fiúk, Dömötör vagyis Mító. Mivel akkoriban mindenki bábaaszszonyánál született, így őt is Gólya néni segítette a világra. A szülők gyermeküknek szép, boldog gyermekkort biztosítottak. Mító az általános iskolát Százhalombattán, majd az első inaséveket az Erőműben töltötte. Villanyszerelő lett a szakmája, amiben 1983-ig dolgozott. Utána érdek-

lődése a méhek felé fordult. A méhek szeretete kiteljesítette életét, és a mai napig is folytatja. Felesége Molnár Ildikó, támasza, segítője munkájában. 1997. 04. 30-án megszületett gyermekük, Márkó.

A család második szülője Nedelkovics Szerámfilá. Az ő történetét Katalin lánya határozott kérése miatt nem áll módomban elmesélni.

A család negyedik szülője: Nedelkovics Risztana (Rica). A három lány közül ő volt a legfiatalabb. Jó kedélyű, táncos lábú, mulatni szerető, szorgalmas lány volt. Édesanyámhoz hasonlóan ő is sokat segített a nagyszüleimnek. Későn ment férjhez, ezt követően Budapestre költözött, ott vállalt munkát. Gyermeke nem született, ezért a család összes gyerekét imádtta. Jelena unokahúgát a kollégiumból gyakran elvitte magához hétvégeken, Angyalföldre.

Rica férje halála után tért vissza Százhalombattára. Itt élt haláláig, tágabb családjára által körülvett szeretetben. Hiánya az évek múltán sem halványul. Kedves emlékem, hogy sokszor megkergetett, mert szobájában a szekrényében elbújtam és elolvastam a szerelmes leveleit.

A család ötödik szülője: Nedelkovics Miklós (Nikolá) 1927. április 12-én Százhalombattán, született, és 2009. január 17-én hunyt el. Felesége, Kánya Vilma 1929. január 22-én született Erdélyben, (Csikbánfalva mellett), Kotormányban. A háború előtt elutazott meglátogatni a nagynénjét Magyarországra, de csak hosszú évek múltán térhetett vissza a háború kitörése miatt szülőföldjére. Százhalombattai nagynénjével éveket élt együtt, akinek betegsége idején támasza volt, ápolta haláláig. Vilma szorgalmas lány volt, megtanult kötni, horgolni, hímezni. Szerénysége, és szépsége miatt figyelt fel rá a nagybátyám, együtt dolgoztak a téglagyárban. Házasságkötésük 1956. február 25-én volt, Százhalombattán.

Nikolá gyerekkorában nagy csibész volt, előszeretettel lopkodta a szomszédok fáirol a gyümölcsöket. Általános iskolába a faluban lévő szerb iskolába járt. Sokat segített a szüleinek a kertészetben. Együtt jártak a gyerekek lovaskocsival az érdi és a nagytétényi piacra, eladni a megtermelt árut. Felőttkorában a Pest megyei Téglyagyárban helyezkedett el. Képezte magát, a téglagyárban előbbre jutása érdekében targoncavezetői, majd exkavátorkezelői tanfolyamot is elvégzett. Felőtt fejjel, hosszú éjszakákon át tanulta a matematikát és a többi tantárgyat. Szeretett társa-

ságba járni. Sokan csak „Csigi” becenevén ismerték. Számára fontos volt a család, ezért az ünnepek alkalmából mindig összejöttek a testvérek. Feleségével életük végéig szerették, becsülték egymást. Büszke volt nemzetiségére.

Felesége a hosszú évek alatt, magyar létére tartotta a szerb ünnepeket, süttött, főzött, vendégül látta a rokonokat, barátokat. A családban olyan híre volt a fásirtjának és a buktájának, hogy még a budapesti rokonok is emlegették. Valamilyen szinten egy-két szót tudott is szerbül. Sajnos a téglagyári munka során beteg lett, és korán leszázalékolták. Súlyos betegségei ellenére megérte a 83. évet, 2012. július 12-én halt meg. Egyetlen gyermekük: Nedelkovics Ilona (Jelená-Jelcsi).

A család hatodik szülője: Nedelkovics László (Zlátoje). Nagyszüleim legkisebb gyermeke 1931-ben született. Nevét magyar megfelelő híján Lászlónak fordították. Kedves, csendes ember volt, hozzám a legközelebb állt, mivel köztünk volt a legkevesebb korkülönbség. Sokszor kipótolta a zsebpénzemet is. Nagypámnak a palántakertben segített, de amint egyedül hagyták a telken, a következő pillanatban már a focipályán rúgta a labdát a barátjaival. Lebukás esetén mindig megkapta a büntetését.

Katonai szolgálata idején ismerkedett meg első szerelmével, Mártával, akitől egy kislány született, Lacika. Sajnos a kapcsolat nem végződött házassággal. Majd később feleségül vette Kozárovics Anasztáziát, akivel szép házasságban éltek nagybátyám 1968-ban bekövetkezett haláláig.

*

Nagyon örülök, hogy lehetőséget kaptam arra, hogy a nagyszüleimről és a családomról írhassek. Úgy érzem, hogy ezzel a történettel hozzájárultam ahhoz, hogy azok, akik máshonnan érkeztek ide és a jövőjüket Százhalombattán képzelik el, bepillantást nyerhetnek a régi falusi családok életébe.

Remélem, hogy a jövőben más régi százhalombattai családok életét is megismerhetjük. Különösen érdekesek számomra azok a régi vegyes házasságok magyarok és szerbek között, amelyek közvetlenül a II. világháború után, az iparosítás előtt kötöttek, mivel ez akkor még egyáltalán nem volt szokás.

Jövőnket meghatározza a múltunk, ezért nem szabad eltemetni a régi emlékeket.

Mitták Ferenc – Mittákné Bögre Ágnes

Más szemmel: Kolumbusz Kristóf elérte Amerikát, ez a nap Amerika felfedezésének évfordulója

1492. OKTÓBER 12.

1492. október 12-én Kolumbusz Kristóf itáliai–portugál–spanyol hajós elérte Amerikát, ez a nap az amerikai kontinens felfedezésének napja. Amerika felfedezése új távlatokat és lehetőségeket nyitott meg Európa és az emberiség előtt. Ebben pedig elévülhetetlen érdemeket szerzett Kolumbusz Kristóf, aki vállalta az utat az ismeretlenbe, és a bizonytalanságba.

Kolumbusz Kristóf 1451 táján született Itáliában, Genovában. Amikor felnőtt, hajóskapitány és ügyes navigátor lett. Az 1470-es évek végén egy nagy itáliai kereskedőház lisszaboni fiókjának megbízottjaként dolgozott, a 80-as évek első felében portugál hajókon szolgált, és több afrikai utat tett.

Kolumbusznak meggyőződésévé vált, hogy az Atlanti-óceánon nyugat felé hajózva, a tengeren el lehet jutni Indiába, Kínába, Japánba. Minden olyan adatot, utalást, mendemondát összegyűjtött, amely igazát bizonyíthatta. Ezek között is nagy súllyal esett latba Paolo Toscanelli firenzei tudóssal való levelezése. A tudós azt vallotta, hogy az Atlanti-óceán hullámai nyugaton Ázsia partjait nyaldossák, erről egy térképet is készített, amely Kolumbuszhoz került.

Kolumbusz elhatározta, hogy vállalkozik egy nyugat felé történő hajóútra. Ehhez azonban jelentős pénzre volt szükség. Először Lisszabonban II. János portugál királyhoz fordult anyagi támogatásért, de terve elutasításra került. Kolumbusz ekkor Spanyolországba ment, vagy inkább szökött. Évekig ott sem kapott támogatást, de azután 1492 elején felcillant a remény a nagy terv végrehajtására. 1492 januárjában Granada felszabadításával megszűnt az arab uralom a félszigeten. Spanyol-

ország uralkodói, Izabella és Ferdinánd mindenképpen további sikereket kívántak elérni egy nyugati hajóúttal, hiszen egyrészt nagy előnyt szerezhetek volna a keleti kereskedelemben, másrészt közvetlenül is megszerezhetőnek látszottak a Kelet legendákból ismert „mesés kincsei”. A királyi pár úgy döntött, hogy támogatják Kolumbuszt. Kolumbusz Kristóf 1492. augusztus 3-án indult el az Atlanti-óceán menti Palos kikötőjéből; nyugat-óceáni armadája három

volságokat írt, egy titkos naplóba pedig a valós mérföldeket. Célja ezzel az volt, hogy a legénységet megnyugtassa, hogy a szárazföldtől még nincsenek olyan messze, bármi kor visszatérhetnek. Ahogy teltek a napok és hetek, a legénység még így is egyre nyugtalanabb lett, október első napjaiban még lázadásra is sor került. Kolumbusz csak határozott fellépéssel és ígéretekkel tudta kieroszakolni a továbbhaladást.

És 1492. október 12-én végre feltűnt



hajóból állt: a zászlóshajó, a Santa Mariát Kolumbusz admirális, a Pintát Marton Alonso Pinzón kapitány, a Ninát Vicente Yáñez kapitány irányította. A három hajó fedélzetén összesen mintegy 120 matróz, egyéb hajós teljesített szolgálatot.

Az út elején DNY felé haladtak, a Kanári-szigetekig. Szeptember 6-án aztán a három hajó elhagyta az utolsó, legnyugatibb ismert pontot, Gomera kikötőjét a Kanári-szigeteken. Az útirány nyugat lett. Előttük a végtelen óceán. Kolumbusz folyamatos mérésekkel rögzítette a megtett utat, de két hajónaplót vezetett: a „valódiba” kisebb tá-

előttük a szárazföld. Kolumbusz ezt írta a hajónaplóba: „A másik két hajónál gyorsabb járatú Pinta haladt a flotta élén; így tehát a Pinta fedélzetéről látták meg először a földet, onnan adták nekem éjszaka két órakor a jelentést. Egy Rodrigo da Triana nevű matróz pillantotta meg elsőnek a földet, jóllehet este tíz órakor hajóm hátsó emelt hídján magam is észleltem távoli fényt; ez azonban oly gyengén csillant, hogy nem mertem határozottan szárazföldet jelezni.”

1492. október 12-én, pénteken reggel szálltak partra a flotta tisztjei, az ar-

mada jegyzője és a királyi főmegbízott Guanahani (San Salvador) szigetén. Kolumbusz Kristóf ünnepélyes szertartással birtokba vette a spanyol királyi ház nevében a felfedezett földet. Kolumbusz meg volt győződve, hogy Kelet-Ázsia partjait érte el, ezért el is nevezte az őslakókat „indióknak”. A következő napokban bennszülöttek keresték fel a hajókat, szárított leveleket, piros bogycákat hoztak ajándékba, azaz dohányt és paprikát.

Tovább hajózva elérték Kuba, majd Hispaniola szigetét. Ez utóbbinál a Santa Maria zátonyra futott és elsüllyedt. 39 embert a szigeten hagytak, majd hazaindultak.

1493. március 15-én érkeztek meg Palosba. Spanyolország örömmámorban üszött.

Kolumbusz még további három alkalommal – 1493, 1498 és 1502 – vezetett expedíciót az új földrészre, hite szerint Indiába. Eljutott Jamaicába, végigkutatva Kuba déli partjait, elérte Dél-Amerikát az Orinoco folyó torkolatánál. Irigyei bevádolták, s 1500-ban megbilincselve vitték haza Spanyolországba, megfosztották alkirályi rangjától. 1502-ben azonban újra négy hajót kapott a spanyol udvartól, eljutott Közép-Amerika keleti partjaihoz, a Panama-földszoroshoz. 1504-ben megtörve érkezett vissza Spanyolországba, semmilyen eredményt nem tudott felmutatni, vagyis sem kincsekkel, sem fűszerekkel nem szolgálhatott.

Kolumbusz meggyőződése továbbra is az volt, hogy az India előtti szigetekhez jutott el. De új útra már nem volt ereje, és már senki sem hitt benne. Életének utolsó két évét magára hagyatva töltötte el. Úgy halt meg 1506-ban, hogy nem tudhatta: valójában Földünk egyik legnagyobb kontinensét fedezte fel. Kortársa, Amerigo Vespucci írta le, hogy új földrészre bukkantak, ezért is őrá nevezték el Amerikának.

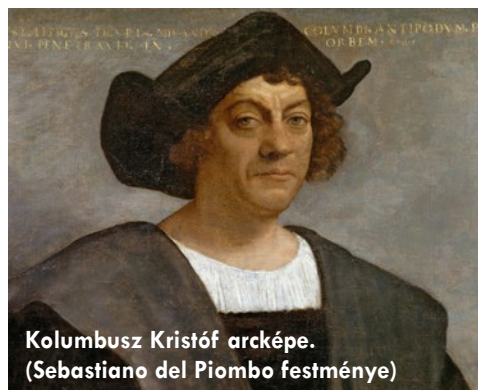
Főszereplők

Kolumbusz Kristóf (Cristoforo Colombo, Cristobal Colón, 1451 vagy 1452 – 1506) hajós, Amerika felfedezője, 1492. október 12-én. (Élete és tettei részletesen az előző esszében).

III. Ferdinánd (1452–1516), Aragónia és Kasztília királya (1479–1516). Kasztíliai Izabellával kötött házassága a két királyság – későbbi nevén Spanyolország – egyesüléséhez vezetett. Portugáliát kivéve, az egész Ibériai-félszigetet uralmuk alá vonták. VI. Sándor pápa a „Katolikus királyok” címet adományozta kettőjüknek. Kiüldözték az országból a zsidókat és a

mórokat, kormányzati reformokat hajtottak végre. 1492-ben őt támogatták Kolumbusz felfedező útját. Izabella halála (1504) után egyedül uralkodott. Az utolsó éveiben megkezdődött Amerika gyarmatosítása. Trónját unokája, V. Károly császár és spanyol király örökölte.

Izabella (Kasztíliai, 1451–1504), 1474-től Kasztília, 1479-től férjével, Aragóniai Ferdinánddal együtt az egységes Spanyolország első uralkodója. Befejezték a reconquistát, azaz az ország területének visszafoglalását az araboktól (móroktól). 1492-ben támogatták Kolumbusz felfedező útját, hajókat bocsátottak a rendelkezésére. Ferdinánddal együtt elnyerték a pápától a „Katolikus királyok” címet.



Kolumbusz Kristóf arképe.
(Sebastiano del Piombo festménye)

Megjegyzések, felvetések, gondolatok

- Kolumbusz Kristóf tengerész 1492-ben Amerika felfedezésével nemcsak egy új földrészt talált – tudtán kívül –, hanem új távlatokat nyitott Európa és az emberiség előtt. Mind a négy hajóútjának felfedezéstörténeti jelentősége volt. Elsőként vágott neki a nyílt óceánnak. Elsőként kelt át az Atlanti-óceánon alacsonyabb szélességeken. Megtalálta az Amerikába oda- és az Európába visszavezető legkedvezőbb hajóutak egyikét. Ő fedezte fel a nyugat-indiai szigetvilág csaknem minden tagját (Karib-tenger térsége). Elsőként kötött ki Dél-Amerika partjainál. A közép-amerikai földszoros keleti partvidékének jelentős szakaszát ő térképezte fel. Tettei kiemelkedőek voltak, méltán vívta ki az utókor elismerését is.

- Csodálattal kell adoznunk Kolumbusz kitartásának, bátorságának, hogy az elképzeléseinek megvalósításához minden erejét mozgósította, s végül a spanyol királyi pár támogatását meg tudta szerezni. És bátran nekivágott az Atlanti-óceánon át Nyugatnak, az ismeretlenbe. Volt hite, szívóssága, talán valamifajta karizmája az emberek előtt.

- Érdekes Kolumbusz Kristóf életpályájá-

ban, hogy élete végén sok konfliktusa keletkezett az emberekkel, a környezetével. Az még csak érthető, hogy a sikerei miatt vádolták meg, az már kevésbé, hogy le is tartóztatták és bilincsben szállították vissza Amerikából Spanyolországba. Ugyan kiváltságait elvették, megfosztották alkirályi rangjától, de szabad maradt, tehát nem kapott börtönbüntetést, s talán nagyrészt tisztázhatta magát, és kapott még egy expedícióra lehetőséget. Az már egyéni pechje, hogy nem tudta bizonyítani, hogy Indiába jutott el nyugat felé hajózva. Abban a tudatban hunyta le a szemét, hogy neki van igaza.

- Elgondolkodtató, hogy Kolumbusz – de más világtörténelmi vagy magyar híres személyiség – az élete utolsó éveiben nem kapta meg az őt megillető elismerést és megbecsülést. Sokan elfeledve, esetleg nélkülözés közepette haltak meg. Ez következhetett abból, hogy nem ismerték fel cselekedeteik jelentőségét, vagy egyszerűen bosszút akartak állni rajtuk; vagy a társadalmakra jellemző, hogy az idős állampolgáraikról nem gondoskodnak, örülnek, hogy már az érintettek nem vesznek részt a közéletben, kvázi „nincsenek útban”. Az ilyen fajta magatartás, elfeledés, irigység sajnos, napjainkban is felfedezhető, számos – vagy pontosabban: rengeteg – értékes polgár hal meg elfeledve, magányosan, esetleg nyomorogva. Ennek egyik oka a régi családi kapcsolatrendszer felbomlása, az értékek átalakulása, az egyéni boldogulás előtérbe nyomulása, „a csak én vagyok vagy a celeb”-szemlélet hajszolása. Tenni kellene ellene, hosszú távú programok kidolgozására lenne szükség, hogy senki ne haljon meg magára hagyatva, elfeledve, mint Kolumbusz Kristóf.

Összegzés

Kolumbusz Kristóf 1492-ben felfedezett egy új, addig ismeretlen földrészt, Amerikát. Ez világtörténelmi tett volt, a válságban élő, magába forduló Európa újjászületését is segítette: hatalmas, gazdag földterület, ásványkincsek, leendő élettér, más kultúra átvételi lehetősége.

Amerika felfedezése tehát új távlatokat és lehetőségeket nyitott meg Európa, s az emberiség előtt. Ebben pedig elvéghetetlen érdemeket szerzett Kolumbusz Kristóf, aki vállalni mertte az utat az ismeretlenbe és a bizonytalanságba. ■

Részlet Mitták Ferenc - Mittákné Bögre Ágnes: **Más szemmel 2** – 48+2 újabb magyar és világtörténelmi eseményről és személyről c. könyvéből

GALÉRIA



Százhalom

2024. OKTÓBER

30 HÉTFŐ	Jeromos, Honória, Hunor	7 HÉTFŐ	Amália, Bekény	14 HÉTFŐ	Helén, Kaldixtus	21 HÉTFŐ	Orsolya, Zsolt	28 HÉTFŐ	Simon, Szimonetta, Szimóna, Júdás, Tádé
1 KEDD	Malvin, Teréz	8 KEDD	Koppány, Benedikta	15 KEDD	Teréz, Aranka	22 KEDD	Előd, Szalóme, Kordélia	29 KEDD	Nárcisz, Melinda, Ózike
2 SZERDA	Petra, Őrs	9 SZERDA	Dénes, János	16 SZERDA	Gál, Margit, Hedvig	23 SZERDA	Nemzeti ünnep Gyöngyvér, János	30 SZERDA	Alfonz, Zenóbia
3 CSÜTÖRTÖK	Helga, Évald	10 CSÜTÖRTÖK	Gedeon, Ferenc, Bendegúz	17 CSÜTÖRTÖK	Hedvig, Ignác, Rudolf	24 CSÜTÖRTÖK	Salamon, Antal	31 CSÜTÖRTÖK	Farkas, Rodrigó, Wolfgang
4 PÉNTEK	Ferenc, Hajnalka	11 PÉNTEK	Brigitta, Placida, Etel, Gitta	18 PÉNTEK	Lukács, Jusztusz	25 PÉNTEK	Blanka, Bianka, Mór	1 PÉNTEK	Minden- szentek Marianna
5 SZOMBAT	Aurél, Placid, Attila	12 SZOMBAT	Miksa, Rezső, Edvin	19 SZOMBAT	Nándor, János, Pálla, Jónás	26 SZOMBAT	Dömötör, Armand, Őrs	2 SZOMBAT	Achilles, Bató
6 VASÁRNAP	Brúnó, Renáta, Renátó	13 VASÁRNAP	Kálmán, Ede, Edvárd	20 VASÁRNAP	Vendel, Irénn, Kleopátra	27 VASÁRNAP	Szabina, Antonietta	3 VASÁRNAP	Győző, Márton

